

Тарас Фініков
Віталій Терещук

РОЗВИТОК СИСТЕМ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

АНАЛІТИЧНИЙ
ЗВІТ
КИЇВ 2020

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Координатор проєктів в Україні

Міжнародний
благодійний фонд
«Міжнародний фонд
досліджень освітньої політики»

Тарас Фініков
Віталій Терещук

РОЗВИТОК СИСТЕМ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

КИЇВ 2020

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

Міжнародний
благодійний фонд
«Міжнародний фонд
досліджень освітньої політики»

УДК 378.014.6(477)(047.3)
Ф59

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

Міжнародний
благодійний фонд
«Міжнародний фонд
досліджень освітньої політики»

Фініков Т.В., Терещук В.І.

Ф 59 Розвиток систем внутрішнього забезпечення якості в українських закладах вищої освіти. Аналітичний звіт. Київ: Ваїте, 2020. 58 с.

ISBN 978-966-2310-85-6

378.014.6(477)(047.3)

Видано за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні. У цій публікації висловлено виключно погляди авторів. Вони не обов'язково збігаються з офіційною позицією Координатора проектів ОБСЄ в Україні.

ISBN 978-966-2310-85-6

© ОБСЄ, 2021

© Фініков Т.В., 2021

© Терещук В.І., 2021

ЗМІСТ

ПРЕАМБУЛА.....	5
----------------	---

I. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ «СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ У ВІТЧИЗНЯНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ»

Блок 1. Загальна інформація про заклади вищої освіти, що взяли участь в опитуванні	8
Блок 2. Наявність системи внутрішнього забезпечення якості.....	9
Блок 3. Якість освітніх програм.....	15
Блок 4. Якість викладання	22
Блок 5. Якість результатів навчання	29
Блок 6. Якість робіт здобувачів	32
Блок 7. Якість інфраструктури	36
Блок 8. Студентоцентрованість	37

II. РЕКОМЕНДАЦІЇ З РОЗВИТКУ ВНУТРІШНІХ СИСТЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ЗВО

2.1. Рекомендації для закладів вищої освіти.....	40
2.2. Рекомендації Національному агентству із забезпечення якості вищої освіти	45
2.3. Рекомендації щодо міжуніверситетської співпраці у сфері забезпечення якості	46

ДОДАТКИ

А. Перелік закладів вищої освіти, що взяли участь в опитуванні, за формою власності	48
Б. Перелік закладів вищої освіти, що взяли участь в опитуванні, за макрорегіонами	52

ПРЕАМБУЛА

Серед ключових завдань, яким сьогодні має відповідати будь-яка національна чи макрорегіональна система вищої освіти, є впровадження інновацій та гарантування якості освітніх послуг, що надаються. Для України це означає адаптування своїх національних практик до кращого досвіду Європейського простору вищої освіти (ЄПВО). П'ятнадцять років членства нашої держави в Болонському процесі підтвердили плідність орієнтації на ті вимоги і рекомендації, які містять Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG).

Спільним безумовним пріоритетом для всіх країн-учасниць ЄПВО залишається подальше вдосконалення практик та підходів до гарантування якості на всіх рівнях та етапах освітнього процесу у вищій школі. Так, у Паризькому комюніке Конференції міністрів освіти країн Європейського простору вищої освіти 25 травня 2018 р. було підкреслено, що:

Забезпечення якості є ключовим у розвитку взаємної довіри, а також підвищенні мобільності та справедливого визнання кваліфікацій і періодів навчання в усьому ЄПВО. Таким чином, ми визнаємо прогрес, якого було досягнуто в запровадженні «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» у національні та інституційні практики більшості країн, і ми зобов'язуємось усунути перешкоди, що залишаються, щодо їх запровадження у національних законодавствах і правилах. Щоб заохотити розвиток більшої кількості спільних програм і спільних ступенів/ дипломів, ми також будемо уможлилювати та сприяти використанню «Європейського підходу до забезпечення якості спільних програм» у наших системах вищої освіти. Ми вітаємо розвиток Баз даних результатів зовнішнього забезпечення якості та сприятимемо йому.¹

Слід зауважити, що цій тенденції відповідає і прогрес у розбудові системи забезпечення якості в Україні. Ухвалення законів «Про вищу освіту» (2014 р.) та «Про освіту» (2017 р.) створило підґрунтя для формування систем зовнішнього та внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. Основним актором в цих процесах виступає Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), яке реально розпочало свою діяльність на початку 2019 року. Головною на сьогоднішній день функцією НАЗЯВО є акредитація освітніх програм. Згідно з чинним Положенням про акредитацію освітніх програм, за яким здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, метою акредитації є:

- встановлення відповідності якості освітньої програми та освітньої діяльності за цією програмою визначеним цим Положенням критеріям;
- допомога закладам вищої освіти у визначенні сильних і слабких сторін освітньої програми та освітньої діяльності за цією програмою;
- надання усім заінтересованим сторонам інформації про якість освітньої програми та освітньої діяльності за освітньою програмою;
- посилення довіри до вищої освіти в Україні;

¹ ПАРИЗЬКЕ КОМЮНІКЕ. Париж, 25 травня 2018 р.

URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2018/06/06/12/pariscommuniqueenua2018.pdf>

- сприяння інтеграції українських закладів вищої освіти до Європейського простору вищої освіти.²

Створена НАЗЯВО рамка оцінювання, що використовується під час акредитаційних процедур, ставить на відповідне місце критерій, який стосується процесів внутрішнього забезпечення якості освітньої програми.³ Прагнення до формування об'єктивної картини стану справ із запровадженням систем внутрішнього забезпечення якості зумовило проведення агентством у листопаді 2019 року загальнонаціонального опитування закладів вищої освіти. Для цього був розроблений спеціальний опитувальник «Системи внутрішнього забезпечення якості у вітчизняних закладах вищої освіти». В опитуванні взяли участь 183 ЗВО, які представляли заклади всіх основних типів, форм власності та регіонів країни, що дозволяє вважати його результати репрезентативними.

Особливої подяки заслуговує та увага, яку приділяє Координатор проектів ОБСЄ в Україні підтримці цінностей академічної свободи, автономії, якості, доброчесності. Зокрема, у 2020 році в рамках проекту «Просування верховенства права та заснованих на правах людини підходів у системі вищої освіти» було здійснено аналіз стану та формування методичних рекомендацій для вдосконалення систем внутрішнього забезпечення якості закладів вищої освіти. В основу аналізу було покладено результати вищезгаданого опитування, а також дослідження «Впровадження локальних систем управління якістю в українських університетах» 2017 року⁴ (далі — Дослідження-2017), що дало можливість прослідкувати динаміку зміни ситуації. Формування об'єктивної картини стосовно цього дозволяє зрозуміти, в якому напрямку слід докладати основні зусилля, які інструменти, з числа застосовуваних, є найбільш ефективними, нарешті, в який спосіб варто заохочувати до розвитку локальних систем гарантування якості не лише найбільш проактивну частину, а всю сукупність українських ЗВО.

Цю публікацію формують аналітичний звіт за результатами опитування та рекомендації з розвитку локальних систем управління якістю в українських університетах, орієнтовані на різні групи стейкхолдерів.

² Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2019 року № 977.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>

³ Див.: Критерії оцінювання якості освітньої програми. С. 4–5.
URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/Критерії.pdf>

⁴ Впровадження локальних систем управління якістю в українських університетах: Аналітичний звіт / За заг. ред. Т.В. Фінікова, В.І. Терещука; Міжнарод. благод. Фонд «Міжнародний фонд досліджень освітньої політики». — К.: Таксон, 2018. — 88 с.

І. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ «СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ У ВІТЧИЗНЯНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ»

БЛОК 1.**ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ЩО ВЗЯЛИ УЧАСТЬ В ОПИТУВАННІ**

В опитуванні взяли участь 183 заклади вищої освіти (у Дослідженні-2017 — 124).

Склад закладів вищої освіти, які взяли участь в опитуванні, виглядає так.

За формою власності зберігається домінування державних ЗВО (81 %), однак краще вдалося представити заклади комунальної (7 %) та приватної (12 %) форм власності, що дозволяє говорити про більш високий рівень репрезентативності результатів.

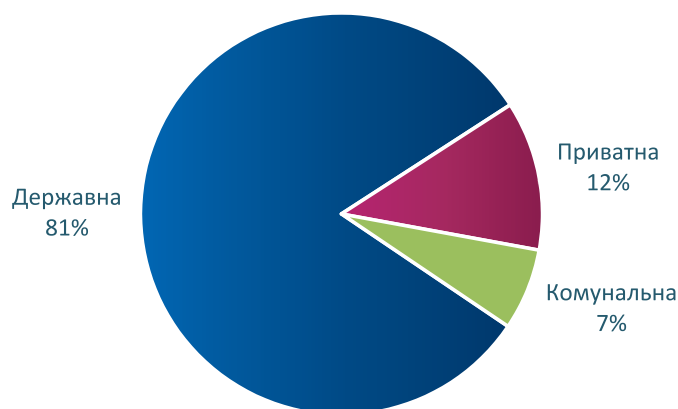

Рис. 1.1. Розподіл ЗВО – учасників опитування за формою власності⁵

За територіальним розташуванням в опитуванні були відносно рівномірно представлені всі регіони України (див. рис. 1.2)⁶.

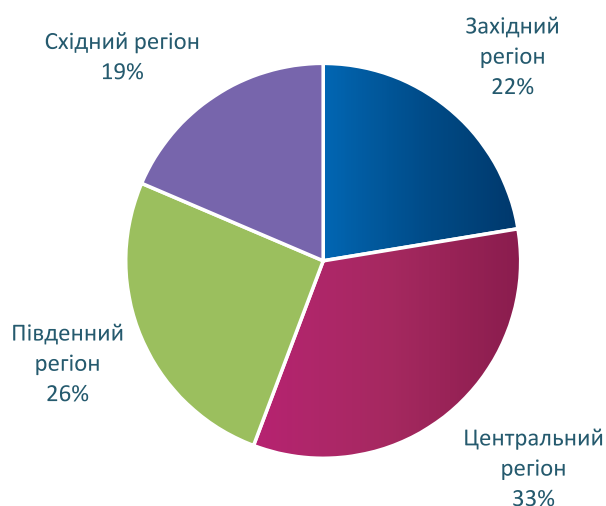

Рис. 1.2. Розподіл ЗВО – учасників опитування за макрорегіонами⁷

⁵ Розподіл ЗВО, що взяли участь в опитуванні, за формами власності представлений у Додатку А.

⁶ **Західний регіон:** Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області; **Центральний регіон:** м. Київ, Київська, Вінницька, Житомирська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Черкаська, Чернігівська області; **Південний регіон:** Дніпропетровська, Запорізька, Миколаївська, Одеська, Херсонська області; **Східний регіон:** Харківська, Донецька, Луганська область (без тимчасово окупованих територій).

⁷ Розподіл ЗВО, що взяли участь в опитуванні, за регіонами (областями) представлений у Додатку Б.

Порівняно з Дослідженням-2017 дещо зменшилася представленість закладів Східного регіону, натомість збільшилася питома вага ЗВО Центрального регіону. Особливо збільшилася частка столичних вишів (18 % порівняно з 11 % у Дослідженні-2017).

Важливо підкреслити, що учасниками опитування виступили ЗВО різних спеціалізацій та сфер підпорядкування (див. рис. 1.3). Це більш-менш відповідає реальному розподілу закладів за спеціалізацією в Україні.

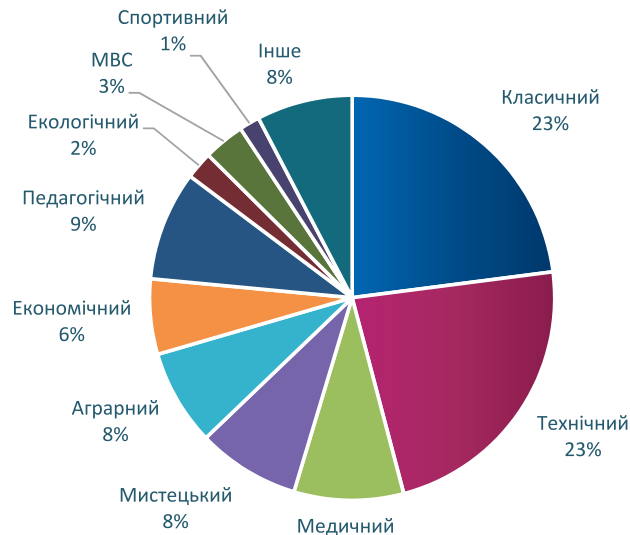

Рис. 1.3. Розподіл ЗВО – учасників опитування за спеціалізацією

Аналіз опитування ґрунтується на результатах обробки, наданих закладами вищої освіти опитувальників, які містили 69 запитань. Умови опитування не передбачали верифікації отриманих відомостей.

БЛОК 2. НАЯВНІСТЬ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ

Цей блок мав на меті представити самооцінку закладами вищої освіти наявності у них систем внутрішнього забезпечення якості або окремих її елементів; окреслити основні проблеми, які присутні в практиці імплементації українськими ЗВО таких систем; визначити основні підходи до організаційного забезпечено координування функціонування таких систем; виявити розуміння потреби у запровадженні сучасних стандартизованих моделей управління якістю.

За самооцінками ЗВО, абсолютна більшість з них вважала, що вони мають **систему внутрішнього забезпечення якості освіти** — 125 (68,3 %) з 183 заявили про її наявність, а 58 констатували наявність окремих її елементів (див. рис. 2.1).

Варто зазначити, що, на відміну від Дослідження-2017, жоден заклад не зізнався, що така система або окремі її елементи у нього відсутні. Також примітно, що, порівняно з тим дослідженням, відбулося зміщення балансу відповідей — більше закладів визнали, що вони мають не повноцінну систему, а лише окремі її компоненти, що, напевне, свідчить про усвідомлення, принаймні частиною вітчизняних університетів, того, що така система є суттєво більш складним

утворенням, ніж вони вважали раніше. Дозволимо собі припустити, що на це відчутно вплинув початок роботи Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

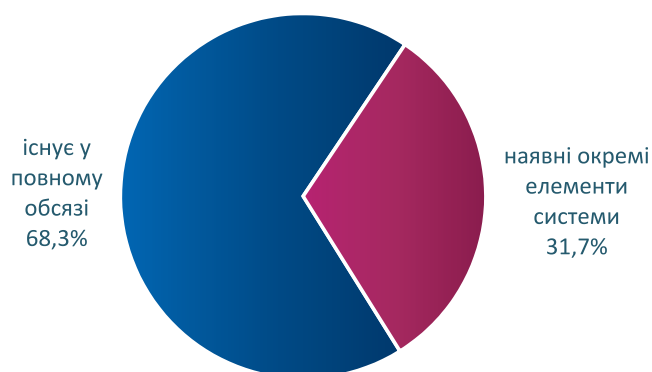

Рис. 2.1. Наявність системи внутрішнього забезпечення якості у ЗВО

Таблиця 1. Порівняння відповідей щодо наявності системи внутрішнього забезпечення якості у дослідженнях 2017 та 2019 років

	Дослідження-2017	Дослідження-2019
Система існує	88,7 %	68,3 %
Наявні окремі елементи	9,7 %	31,7 %
Без відповіді	1,6 %	—

Якщо робити зрізи за формою власності ЗВО та їхньою спеціалізацією, то ситуація виглядає таким чином. Частка закладів, що заявили про існування повноцінної внутрішньої системи забезпечення якості у випадку закладів державної та комунальної власності приблизно збігається із загальною — 70,5 % та 66,7 % відповідно. Натомість приватні виші були більш самокритичними — у них така частка становить 54,5 %. Імовірно, це пов'язано з традиційно більш обережною поведінкою цієї категорії ЗВО.

Якщо розглядати ситуацію у закладах різної спеціалізації, то привертає увагу не вельми реалістична самооцінка аграрних (85,7 %) та економічних (81,8 %) закладів на противагу набагато «скромнішим» оцінкам класичних університетів (54,8 %).

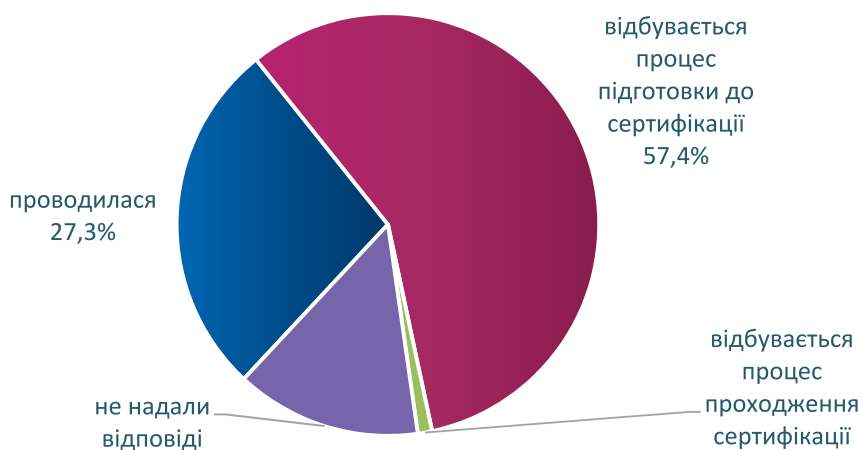

Рис. 2.5. Проведення ЗВО сертифікації систем внутрішнього забезпечення якості

Аналіз відповідей на поставлені питання показав, що реально про існування системи внутрішнього забезпечення якості ми можемо говорити щодо значно меншої кількості закладів.

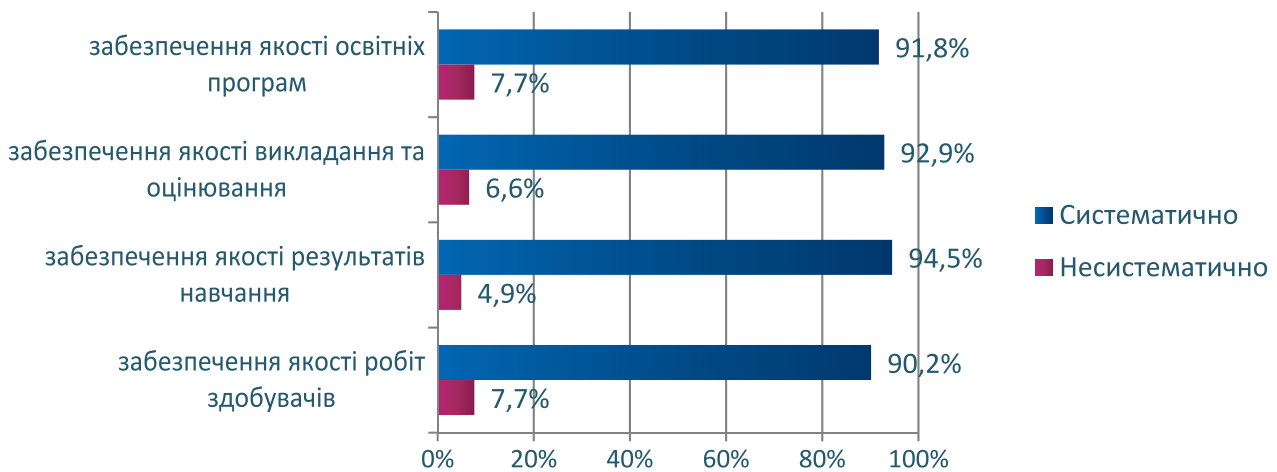

Рис. 2.2. Які елементи системи оцінювання якості використовуються у закладі⁸

Порівняння з даними Дослідження-2017 демонструє несуттєві відмінності. Разом з тим привертає увагу, що за таким ключовим елементом як «забезпечення якості освітніх програм» частка вищів, які декларують систематичну його реалізацію, навіть зменшилася (90,2 % проти 96,7 % у 2017 році). При цьому жоден заклад не повідомив, що він це взагалі не робить (у 2017 році таких закладів було два).

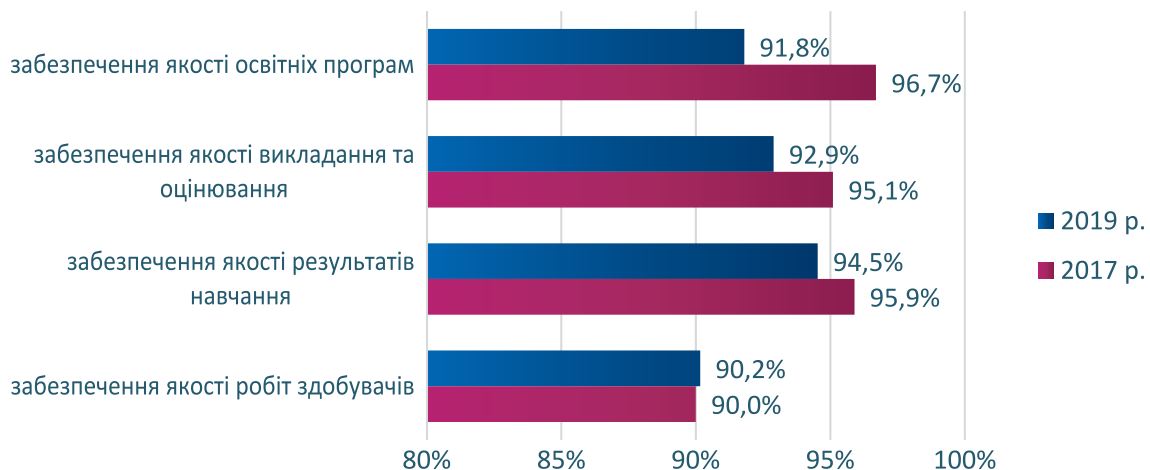

Рис. 2.3. Які елементи системи оцінювання якості систематично використовуються у закладі : порівняння з Дослідженням-2017

Аналіз результатів опитування підтвердив, що всі його учасники поділяють точку зору, що побудова системи внутрішнього забезпечення якості неможлива без **створення комплексу документів, які визначають бачення, цілі, зміст, процедури тощо забезпечення якості всередині закладу**. При цьому більшість надає перевагу розробці інтегрального документа (79,8 % закладів), що регламентує відповідні процеси, і цей розподіл справедливий також у розрізі закладів за формою власності та за спеціалізацією.

Порівняно з результатами Дослідження-2017, цей показник демонструє відчутне зростання (тоді він мав значення 66 %), тобто можна говорити про певний тренд.

Цікавим є порівняння відповідей на це питання та на питання стосовно наявності системи внутрішнього забезпечення якості у закладі. Так, наявність інтегрального документа та цілісної системи задекларували 111 закладів (60,7 % від загальної кількості учасників опитування); водночас наявність такого документа за відсутності цілісної системи має місце у 35 закладах (19,1 %). Натомість, за відсутності інтегрального документа, про наявність системи заявили

⁸ Сума за кожною позицією не дорівнює 100 %, оскільки деякі заклади не дали відповідь на це питання.

14 закладів (7,7 %). Ситуація, коли відсутні і цілісна система, і інтегральний документ, присутня у 23 закладах (12,6 %).

Таблиця 2. Наявність системи внутрішнього забезпечення якості vs наявність інтегрального документа, що регламентує процеси управління якістю

	є інтегральний документ	є окремі документи
система є	60,7 %	7,7 %
є окремі елементи системи	19,1 %	12,6 %

Певний інтерес викликає спроба з'ясувати **час потрапляння проблеми забезпечення якості у фокус уваги менеджменту вітчизняних ЗВО**. Як свідчать результати опитування, можна виокремити три періоди становлення локальних систем управління якістю. У перший період — до 2000 року включно — такі системи впроваджувалися лише окремими закладами-ентузіастами, здатними усвідомити їх системний вплив на прогрес самих закладів (таку відповідь дало 6 ЗВО). Другий період охоплює 2001–2014 роки, коли коло таких закладів дещо зросло під впливом долучення України до Болонського процесу (56 закладів засвідчили початок відповідних робіт саме у цей період). Тригером для набуття процесом гарантування якості всеохопного характеру стало ухвалення у 2014 році Закону України «Про вищу освіту», однією з основних цілей якого було створення локальних систем управління якістю. Як наслідок, у наступні роки (2015–2019) такі системи, в тій чи іншій формі, почали виникати у десятках закладів (таку відповідь дали 107 ЗВО-учасників опитування).

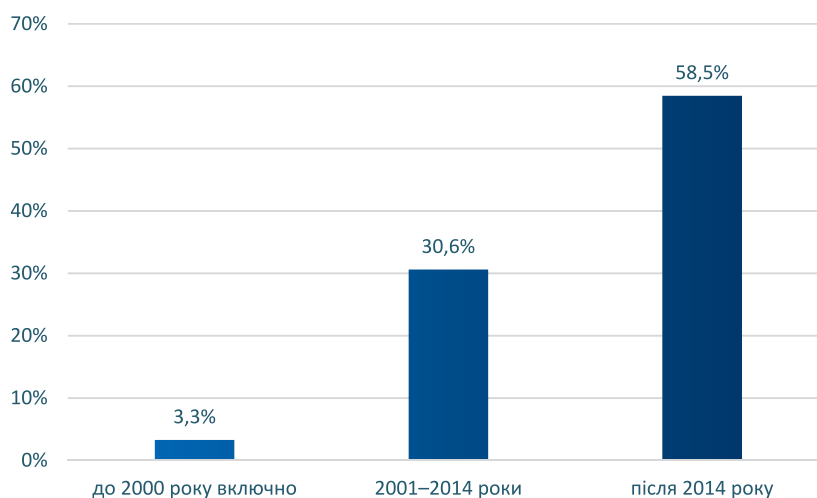

Рис. 2.4. Коли у закладі розпочалися роботи зі створення системи внутрішнього забезпечення якості

Модерні підходи до систем забезпечення якості вищої освіти орієнтують на запровадження **сучасних стандартизованих моделей управління організацією**, націлених на підвищення результативності управлінських процесів, стимулювання сталого розвитку організації, досягнення прозорості в менеджменті університету, підвищення його конкурентоспроможності тощо. Ефективність запровадження такого роду моделей засвідчується, зокрема, наявністю сертифікатів визнаних органів. Тому однією з цілей опитування було з'ясування того, яка частка ЗВО вже здійснила подібну сертифікацію, проходить її або знаходиться в процесі підготовки до неї. Результати опитування засвідчують, що лише 50 закладів (27,3 % від загальної кількості учасників опитування) мають такі сертифікати, і 2 заклади (1,1 %) були в процесі проходження сертифікації. Водночас 105 ЗВО (57,4 %) заявили, що вони лише здійснюють підготовку до сертифікації, однак, цей процес не має чітких термінів та вимог.

Варто зазначити, що з 50 закладів, що мають сертифікати якості, 46 є державними, 3 приватними і 1 комунальний. Якщо ж аналізувати ситуацію у розрізі спеціалізації ЗВО, то найбільш активними виявилися медичні та технічні заклади (сертифікацію пройшли 50 % та 45,2 % закладів у відповідних категоріях). Натомість лише 14,3 % класичних університетів можуть «похвалитися» пройденою сертифікацією.

Звертає на себе увагу, що, згідно з результатами опитування, 45 ЗВО (24,6 %) задекларували наявність цілісної системи внутрішнього забезпечення якості, так і проходження її сертифікації. Разом з тим, 5 закладів зазначили проходження сертифікації і при цьому вказали, що не мають такої системи.

Абсолютна більшість закладів сертифікувалися за стандартами ISO 9001 (ISO 9001:2008 та ISO 9001:2015). Левова частка з них проходила сертифікацію у 2017–2019 роках.

Прагнення за допомогою додаткового питання з'ясувати причини відсутності сертифікату дало можливість побачити, що більшість закладів пояснює це відсутністю державних або відомчих вимог щодо обов'язковості таких дій. Удвічі менша частина посиляється на брак необхідних коштів. Можливість зазначення власної причини, якою скористалися 44 заклади, на жаль, не продемонструвала якихось раціональних пояснень чи причин (за винятком одного закладу, який послався на свій статус тимчасово переміщеного).

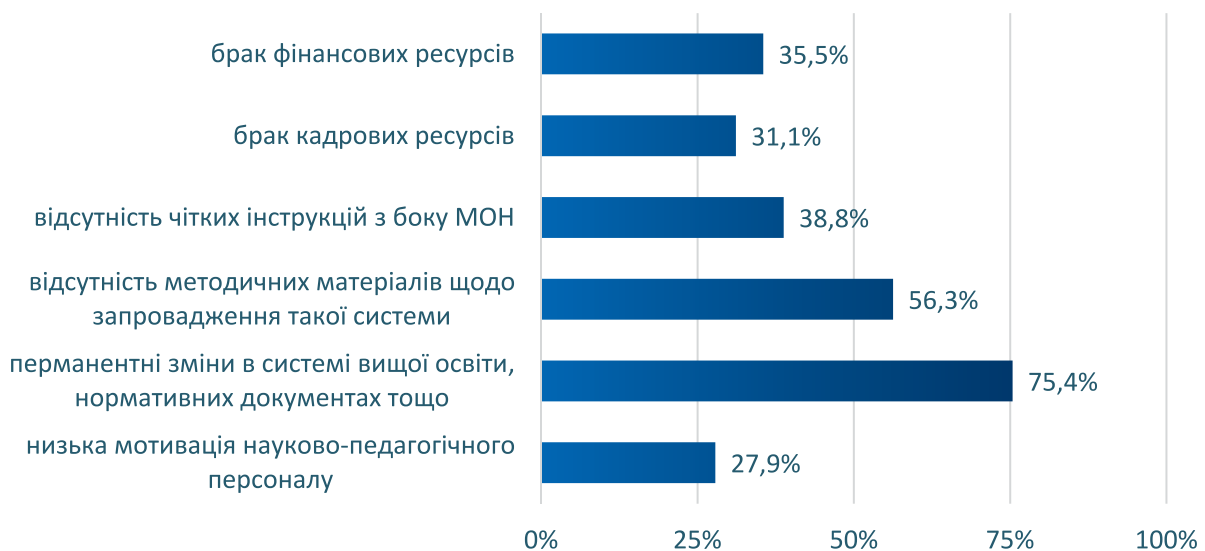

Рис. 2.6. З якими труднощами заклади зіткнулися у процесі запровадження системи внутрішнього забезпечення якості (% від усіх наданих відповідей)

Класифікація **ключових проблем у запровадженні систем забезпечення якості освіти**, вказаних респондентами (див. рис. 2.6), дозволяє виокремити декілька їхніх груп. Групу об'єктивних факторів складають брак фінансових ресурсів, перманентні зміни в системі вищої освіти, нормативних документах тощо, а також низька мотивація науково-педагогічного персоналу. До суб'єктивних факторів слід віднести нестачу кадрових ресурсів (хоча важко повірити, що в закладі вищої освіти відсутні люди, які розуміють сутність якості вищої освіти та здатні, бодай на якомусь рівні, її запроваджувати), посилення на відсутність чітких інструкцій з боку Міністерства освіти і науки та методичних матеріалів щодо запровадження такої системи.

Це дає підстави констатувати, що частина закладів вищої освіти й надалі не прагне вийти за межі моделі директивного управління і є неготовою до ухвалення власних рішень, прийняття на себе відповідальності за оцінювання своєї роботи та якості послуг, що ними надаються, натомість спекулюючи на відсутності різноманітних інструктивно-нормативних матеріалів.

Слід зазначити, що ці результати повністю повторюють відповідні результати Дослідження-2017.

Важливим елементом опитування було з'ясування того, **в який спосіб в анкетованих ЗВО структурно оформлені локальні системи управління якістю і хто здійснює координування ними**. Так, лише в половині закладів для цього створені окремі структурні підрозділи; у 8,7 % закладів створено окрему посаду. У 30,1 % університетів ці функції передані навчально-методичним відділам, у 13,7 % — деканам. Така практика показує, що в значній частині ЗВО реально не склалося розуміння важливості цього напрямку роботи, оскільки навчально-методичні підрозділи традиційно перевантажені, і не мають для цього достатнього ресурсного та кадрового потенціалу. Можна зауважити, що подібна ситуація є незмінною у закладах різних форм власності та спеціалізації. Порівняно з результатами Дослідження-2017, ситуація суттєво не змінилась.

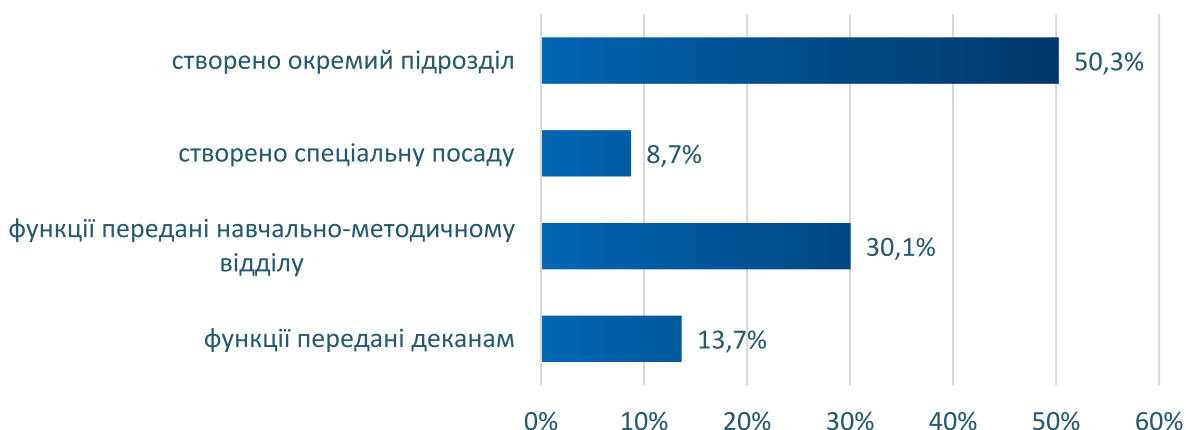

Рис. 2.7. Яким чином у закладах організовано координування системи внутрішнього забезпечення якості (% від усіх наданих відповідей)

Серед 19,8 % закладів, що зазначили свій варіант, цікавість своєю системністю викликає такий: «1. Створено Координаційну раду з якості. 2. Призначений відповідальний виконавець за удосконалення системи забезпечення якості. 3. Призначений Координатор з питань СУЯ. 4. Створений відділ моніторингу якості діяльності».

Певний інтерес становлять відповіді на питання щодо того, хто у закладі здійснює координування роботи системи внутрішнього забезпечення якості освіти. Цілком природним є те, що ці функції виконуються ректором та/або проректором з навчальної роботи. Така схема в тій чи іншій формі властива для 70 % ЗВО. Особливу увагу привертає участь в цій роботі власне ректорів закладів, оскільки саме це демонструє наскільки вони готові зосередити на цьому свої персональні зусилля. Так, відповіді про те, що ректори займаються таким координуванням дали 27,9 % закладів, а в половині з них ректори роблять це одноосібно.

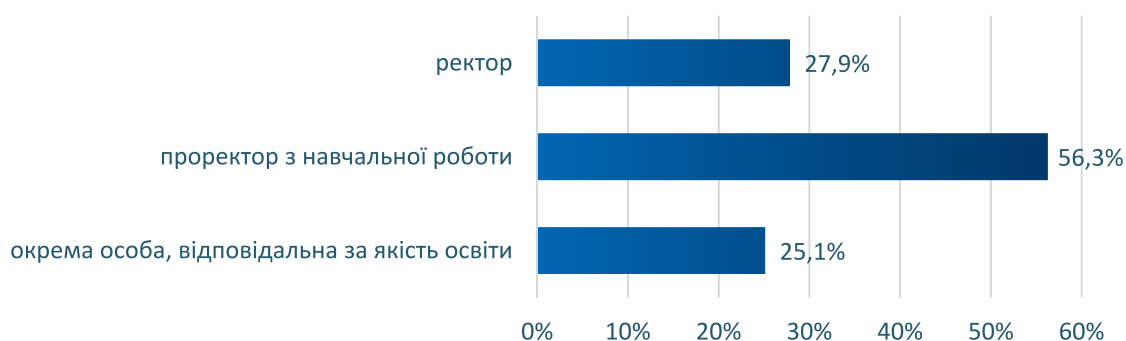

Рис. 2.8. Хто у закладах здійснює координування роботи системи внутрішнього забезпечення якості (% від усіх наданих відповідей)

БЛОК 3. ЯКІСТЬ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Відповіді на питання цього блоку дозволяють скласти уявлення про політику українських ЗВО стосовно перегляду переліку освітніх програм (їх відкриття та закриття); показати основний набір інструментів оцінювання якості цих програм; отримати інформацію про розуміння університетами ефективності цих інструментів та ступеня їхнього практичного застосування; охарактеризувати технології вивчення закладами думок стейкхолдерів та корекції змісту освітніх програм.

Одним з ключових параметрів, які визначають готовність навчальних закладів до змін, є регулярний **перегляд переліку освітніх програм**. Так, переважна більшість закладів (74,9 %) зазначили, що вони щороку здійснюють перегляд набору наявних освітніх програм (див. рис. 3.1). Варто зауважити, що у Дослідженні-2017 ця цифра становила 82,4 %. Можна було спостерігати, що у перші роки після ухвалення нового Закону «Про вищу освіту» процес започаткування нових програм мав стрибкоподібний і навіть хаотичний характер, обумовлений не тверезим розрахунком, а суб'єктивними бажаннями створювати освітні програми «під окремих осіб» або їхньою гіпотетичною привабливістю. Реалії ринку освітніх послуг, а також необхідність акредитувати кожну наявну програму змусили ЗВО радикально переглянути їхній перелік, і це, напевне, обумовило як зазначені високі цифри, так і тенденцію до їхнього падіння.

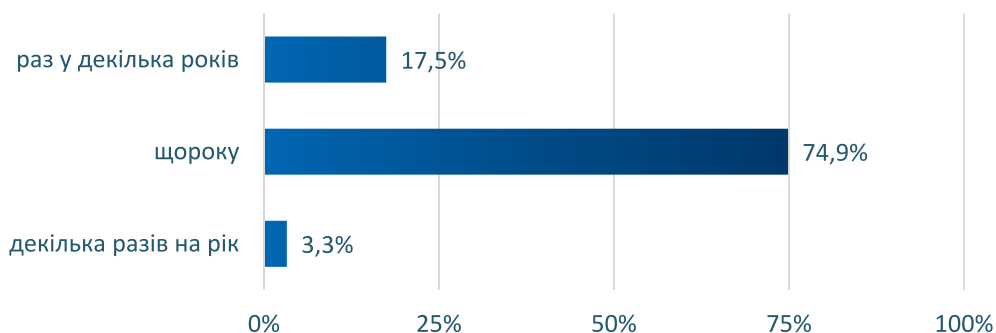
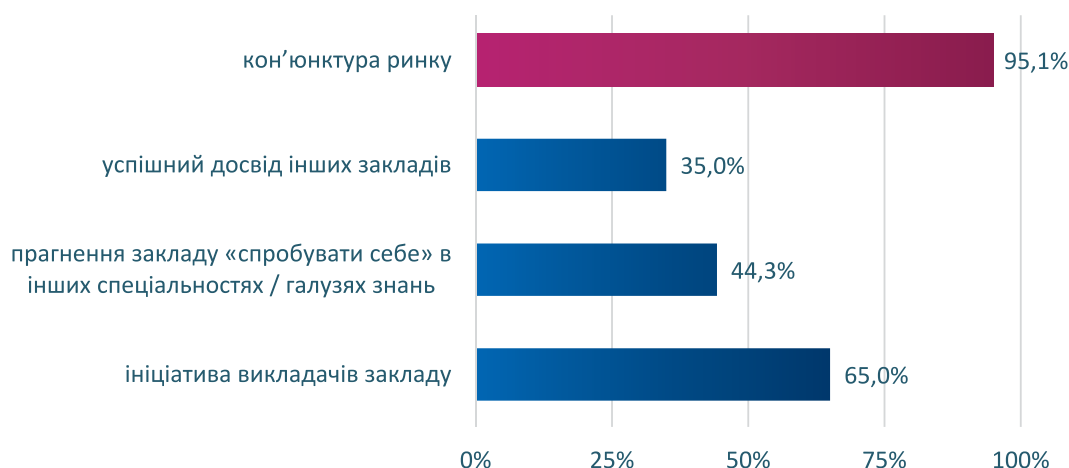

Рис. 3.1. Як часто заклади здійснюють перегляд переліку своїх освітніх програм (% від усіх наданих відповідей)

Неабиякий інтерес викликають **причини відкриття та закриття освітніх програм**. Результати опитування показали, що при відкритті нових освітніх програм майже всі ЗВО (95,1 %) орієнтуються на кон'юнктуру ринку. Однак слід підкреслити, що це не завжди означає реальний аналіз ситуації на ринку праці, а значною мірою орієнтовано на слідування успішним практикам набору студентів в інших ЗВО (третина закладів дали таку відповідь).

Викликає приємний подив те, що велика частка ЗВО готова дослухатися до ініціатив з відкриття нових освітніх програм з боку своїх викладачів (65 %).

Важливою складовою досягнення успіху в сучасній освітній діяльності є готовність, ба, навіть бажання, йти на ризик, започатковуючи нові програми в тих галузях знань або спеціальностях, які досі не були представлені у практиці закладу. Не буде перебільшенням сказати, що до останнього часу така проактивна позиція не була притаманна переважній більшості вітчизняних вишів. Нині, як констатують результати опитування, 44,3 % закладів демонструють прагнення «спробувати себе» в інших спеціальностях чи галузях знань.

**Рис. 3.2. Які фактори зумовлюють відкриття освітніх програм
(% від усіх наданих відповідей)**

Якщо робити зрізи по закладах різних форм власності, то можна сказати, що із загального тренду випадають комунальні ЗВО: серед учасників опитування лише один такий заклад заявив, що він вивчає успішний досвід інших закладів, і один заклад готовий спробувати себе в інших спеціальностях / галузях знань.

Вже стало усталеною тенденцією те, що класичні університети системно зменшують набори на низку своїх «традиційних» спеціальностей. Це змушує їх ставати більш ініціативними у запровадженні програм з нових спеціальностей, які раніше не потрапляли у їхній фокус уваги. Це підтверджується більш високими цифрами готовності пробувати себе в інших спеціальностях чи галузях знань (61,9%) на тлі середнього значення (44,3%).

Говорячи про закриття освітніх програм слід насамперед зауважити, що, як і у випадку Дослідження-2017, така практика досі залишається малопоширеною, і чимала частка закладів взагалі цього не робить. Як і тоді, ключовою причиною у більшості випадків виступає нерентабельність програм (82 заклади), зумовлена низьким попитом на них. Лише невелика частина ЗВО обґрунтувала закриття відсутністю кваліфікованих кадрів для підтримки програми (24 заклади), негативними відгуками працедавців, у яких працюють випускники (14 закладів) та негативними відгуками студентів / випускників (13 закладів). Це яскраво засвідчує неготовність університетів оперативно реагувати на сигнали з боку основних стейкхолдерів.

**Рис. 3.3. Які фактори зумовлюють закриття освітніх програм
(% від усіх наданих відповідей)**

Належна увага у дослідженні була приділена аналізу характеру **вивчення навчальними закладами інтересів стейкхолдерів** під час коригування набору освітніх програм. Виходячи з

отриманих даних можна зауважити, що нарешті на перше місце вийшло опитування працедавців (93,4 % закладів, що взяли участь в опитуванні). Також більшість закладів задекларувало, що вони беруть до уваги думки викладачів закладу та студентів (по 81,4 %), а також адміністрації закладу (77 %). Порівняно з результатами Дослідження-2017, ці цифри є меншими (стосовно категорій «адміністрація закладу» та «викладачі закладу» — відчутно меншими, див. рис. 3.4).

Рис. 3.4. Думки яких стейкхолдерів вивчалися при перегляді набору освітніх програм (% від усіх наданих відповідей)

Маємо підстави припустити, що це значною мірою зумовлено початком роботи Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, акредитаційні вимоги якого ставлять взаємовідносини зі стейкхолдерами на належне місце при оцінюванні. Це ж підтверджується значно меншими цифрами «ваги» органів управління закладу, абітурієнтів, батьків студентів / абітурієнтів.

Якщо порівнювати показник впливу викладачів на перегляд набору освітніх програм, то він є відчутно меншим (аніж в середньому) у технічних і аграрних вишах (69 % і 64,3 % відповідно), і вищим в класичних, економічних і педагогічних (90,5 %, 90,9 % і 93,8 % відповідно).

Рис. 3.5. Які інструменти вивчення думок стейкхолдерів щодо перегляду набору освітніх програм використовуються закладами (% від усіх наданих відповідей)

Наступним кроком було з'ясування того, **яким чином вивчалися думки стейкхолдерів**. Були визначені основні інструменти, які сьогодні є в практиці вітчизняних університетів. Усі вони

достатньо активно застосовуються. Цілком природним є «лідерство» обговорень на засіданнях вчених рад закладу (практикується 93,4 % ЗВО), аналізу ринку праці (90,7 %); популярним залишається також проведення різних опитувань (83,1 %). Несподівано високим, порівняно з Дослідженням-2017, став рівень уваги до співпраці з органами студентського самоврядування (82,5 % проти 3,2 %). На нашу думку, це також є результатом запуску нового формату акредитаційних процедур, який зробив участь студентів та органів студентського самоврядування величезною впливовою в процесі оцінювання.

Популярність та систематичність використовуваного для оцінювання освітніх програм інструментарію представлена на рис. 3.6. Спектр інструментів був укладений на основі міжнародного досвіду. Як можна побачити, в цьому питанні ЗВО віддають перевагу регулярним опитуванням студентів стосовно якості освітніх програм у цілому (75,4 %), опитуванням студентів щодо рівня їхньої задоволеності наповненням навчальних планів (73,2 %), порівнянню змісту освітніх програм із аналогічними програмами вітчизняних ЗВО (61,2 %). До речі, цей останній показник домінував у Дослідженні-2017 і становив тоді 72,4 %. Зростання рівня уваги до опитувань студентів є цілком зрозумілим, з огляду на висловлені вище міркування. Варто підкреслити, що сумування цифр систематичного і несистематичного застосування інструментів дає цифри на рівні 97–98 %, що в цілому збігається із ситуацією 2017 року.

Рис. 3.6. Які інструменти використовуються при оцінюванні якості існуючих освітніх програм (% від усіх наданих відповідей)

Можна говорити про певне зростання уваги до опитувань працедавців: якщо у 2017 році цей інструмент ігнорували 8,7 % закладів, то у 2019 році у цьому «зізналося» лише 2,2 %. Подібна, хоча й більш виразна, ситуація з таким інструментом як порівняння змісту освітніх програм із аналогічними програмами зарубіжних ЗВО: у 2017 році його не використовували 35,5 %, а в 2019 році — лише 9,3 %.

Більш-менш незмінною, порівняно з Дослідженням-2017, лишилася ситуація з інструментом «Оцінювання змісту планів / програм за допомогою випускників цієї освітньої програми»: систематично чи несистематично його застосовують 88,5 % закладів (у 2017 році — 88,7 %).

Вже традиційно найменш вживаним залишився такий найбільш ефективний, за міжнародними спостереженнями, інструмент як створення експертної панелі з професіоналів-практиків цієї сфери — його не задіює більше третини учасників опитування (37,2 % у 2019 році і 35,5 % у 2017 році).

Можливістю надати свою відповідь скористалися 7 закладів, які сумарно дали 13 відповідей. Серед них увагу привертають такі як «Внутрішній аудит відповідних процесів», «Моніторинг показників процесів», «Аналіз і оцінка ризиків», «Аналіз процесів системи менеджменту якості», «Орієнтація на професійні міжнародні стандарти».

Рис. 3.7. Ефективність інструментів для отримання інформації стосовно якості існуючих освітніх програм (середній бал наданих відповідей)

Дещо іншу картину демонструють результати відповідей на питання щодо **ефективності цих інструментів**. Примітно, що найбільш високо оцінені (за п'ятибальною шкалою, де 1 – зовсім неефективний, 2 – радше неефективний, 3 – ефективний і неефективний однаковою мірою, 4 – радше ефективний, 5 – дуже ефективний) інструменти «Опитування працедавців стосовно якості існуючих освітніх програм» (середній бал 4,22) та «Оцінювання змісту планів / програм за допомогою випускників цієї освітньої програми» (4,02).

Порівняно з результатами Дослідження-2017 (див. рис. 3.8) ситуація не надто змінилася. Привертає увагу хіба що падіння оцінки ефективності таких інструментів, як порівняння змісту освітніх програм із аналогічними програмами вітчизняних чи зарубіжних ЗВО — у 2017 році їх вважали ефективними відповідно 78,4 % та 75,4 % опитаних закладів, тоді як у 2019 році — 59,6 % та 59,0 % відповідно.

У випадку порівняння з програмами вітчизняних закладів, з'явилось усвідомлення того, що кількість дійсно вартих наслідування взірців таких програм є вкрай невеликою. У випадку ж порівняння із програмами зарубіжних університетів, поясненням може слугувати розуміння принципової неможливості механічного перенесення багатьох іноземних підходів та методик у вітчизняну освітню практику.

Рис. 3.8. Ефективність інструментів для отримання інформації стосовно якості існуючих освітніх програм: динаміка (% від усіх наданих відповідей з оцінками 4 та 5)

Як і в ситуації Дослідження-2017, привертає увагу та обставина, що має місце відчутна розбіжність у практиці застосування тих чи інших інструментів та в оцінці їхньої ефективності. Перевага у використанні традиційно надається не найбільш ефективним засобам, а тим, які є більш доступними та легшими у реалізації, хоча мають відчутно менший аналітичний і впливовий потенціал.

Відповіді на питання, в якому заклади повинні були визначити, **як результати оцінювання якості з використанням окреслених вище інструментів впливають на корекцію змісту освітніх програм** (використовуючи п'ятибальну шкалу, де 1 – зовсім не впливають, 2 – радше не впливають, 3 – впливають і не впливають однаковою мірою, 4 – радше впливають, 5 – дуже сильно впливають), сформували таку картину (див. рис. 3.9). Очевидним лідером знову виступає інструмент «Опитування працевдавців стосовно якості існуючих освітніх програм» (середній бал 4,16). Наступні позиції зайняли «Оцінювання змісту планів / програм за допомогою випускників цієї освітньої програми» (3,93), «Опитування студентів щодо рівня їхньої задоволеності наповненням навчальних планів» (3,87), «Регулярні опитування студентів стосовно якості освітніх програм у цілому» (3,79).

Симптоматичним є те, що відповідаючи на питання, яке дозволяє сформулювати уявлення про ефективність інструментарію оцінювання якості освітньої програми, та інше, яке дає можливість оцінити дієвість цього інструментарію в рамках конкретного закладу, вітчизняні ЗВО дали практично однакову відповідь.

Рис. 3.9. Як результати оцінювання якості освітніх програм впливають на корекцію їхньої якості (% від усіх наданих відповідей)

Відповідно до логіки циклу PDCA, після контролю мають відбуватися певні **дії з покращення системи забезпечення якості**. Основним способом реагування на результати оцінювання якості освітніх програм виступає перегляд змісту існуючих дисциплін — його систематично практикують більше 90 % закладів. Наступним за вагомістю виступає «Розширення переліку дисциплін вільного вибору студента» (70,5 % опитаних закладів роблять це систематично й ще 23,7 % — несистематично). Близько половини закладів систематично практикують більш радикальний підхід: 58,5 % здійснюють вилучення непотрібних дисциплін (і ще 36,1 % роблять це несистематично); 46,4 % запроваджують нові обов'язкові дисципліни (і стільки ж роблять це несистематично). У той же час викликає подив мала вживаність систематичного використання такого інструменту як перенесення дисциплін на інший курс.

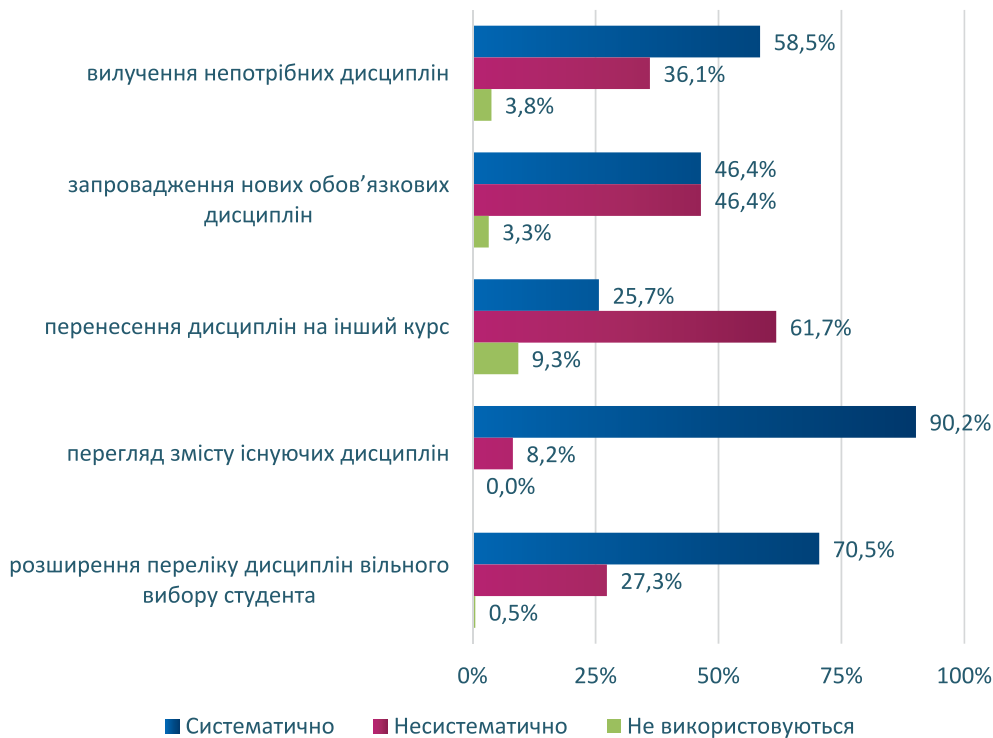

Рис. 3.10. Заходи, які здійснюють ЗВО за результатами проведення оцінювання якості освітніх програм (% від усіх наданих відповідей)

Ознакою сучасного навчального процесу мала б бути гнучка модель навчального плану, яка уможливорює необхідні оперативні зміни в наборі дисциплін, послідовності їх викладання, а також модернізацію курсових результатів навчання. Саме озброєння вітчизняних університетів подібними моделями дало б, нарешті, можливість зі значно більшою легкістю застосовувати інструменти тактичних змін у навчальних планах, і, в більш широкому сенсі, повноцінно використовувати можливості, які надає новий формат освітніх стандартів.

На питання про **ефективність окреслених вище заходів для підвищення якості існуючих освітніх програм** були надані такі оцінки (використовувалася п'ятибальна шкала, де 1 – зовсім неефективний, 2 – радше неефективний, 3 – ефективний і неефективний однаковою мірою, 4 – радше ефективний, 5 – дуже ефективний). Лідером виявився такий захід як «Перегляд змісту існуючих дисциплін» (середній бал 4,66). Близькі оцінки мають «Розширення переліку дисциплін вільного вибору студента» та «Вилучення непотрібних дисциплін» (4,23 і 4,21 бали відповідно). Отже, можна говорити про два паралельних підходи: збереження існуючого переліку навчальних дисциплін із заміною змісту дисциплін, і модифікація самого переліку (інколи — без зміни їхнього змісту).

Перенесення дисциплін на інший курс переважною більшістю закладів оцінено як малоефективний захід.

Рис. 3.11. Ефективність заходів для підвищення якості існуючих освітніх програм (середній бал наданих відповідей)

БЛОК 4. ЯКІСТЬ ВИКЛАДАННЯ

У цьому блоці увага була сконцентрована на основних інструментах оцінювання якості роботи викладацького персоналу, їхній ефективності та практиках застосування заходів заохочення й підтримки викладачів. Окреме місце зайняло з'ясування того, які засоби систематично й несистематично використовуються для корекції якості викладання і як заклади оцінюють їхню практичну придатність.

Оцінювання якості професійної діяльності викладача тісно пов'язане з тим, якою мірою вона може бути оцінена через суто викладацьку, наукову, методичну роботу, співпрацю та підтримку навчально-наукової діяльності студентів. Гіпертрофована оцінка якоїсь однієї чи двох складових

і висновок про загальну оцінку на підставі узагальнень цих окремих оцінок досі залишається контрпродуктивною практикою вітчизняної вищої школи.

Як показали результати опитування, визначальними **інструментами, що використовуються при оцінюванні якості роботи викладачів** і складають умовний перший кластер, є «Оцінювання наукової активності викладача (кількість наукових публікацій, участь у наукових конференціях тощо)» — систематично його практикують 96,7 % закладів, «Оцінювання обсягу та якості розробленого викладачем навчально-методичного забезпечення дисципліни (підручників / посібників, практикумів, тестів тощо)» (91,8 %) та «Оцінювання позааудиторної активності викладача (проведення олімпіад і конкурсів, керування науковими гуртками тощо)» (86,9 %). Слід зазначити, що ці заходи є далеко не визначальними у якості власне викладацької роботи.

Рис. 4.1. Інструменти, які використовуються при оцінюванні якості роботи викладачів (% від усіх наданих відповідей)

Другий кластер складають такі інструменти, як «Регулярні опитування студентів стосовно якості роботи конкретних викладачів» (68,9 %) та «Ректорські контрольні роботи» (66,7 %). Якщо стосовно доцільності використання першого з цих інструментів зауважень не виникає, то відносно другого є певний сумнів, як з точки зору методики, так і реальної об'єктивності цих робіт. Третій кластер утворює «Проведення підсумкового контролю з дисципліни (заліку / екзамену) іншим викладачем» (34,4 %). Щоправда, несистематично ці інструменти застосовують близько половини закладів. Певний інтерес становить те, що такі заходи, як «Проведення підсумкового контролю з дисципліни (заліку / екзамену) іншим викладачем» та «Ректорські контрольні роботи» доволі відчутною часткою закладів взагалі не практикуються. Несподівано низький інтерес до вдосконалення процедур підсумкового оцінювання у вітчизняній освітній практиці різко контрастує з надзвичайною увагою до оцінювання та заохочення навчальних досягнень студентів в практиці найбільш розвинених систем вищої освіти.

Аналіз запропонованих закладами варіантів показав зростання уваги до такого інструменту як рейтингування викладачів.

Рис. 4.2. Систематичність використання інструментів при оцінюванні якості роботи викладачів: динаміка (% від усіх наданих відповідей)

Зіставлення результатів досліджень 2019 і 2017 років виокремлює кілька цікавих моментів. Якщо три інструменти, що утворили перший кластер, зберегли свої лідерські позиції, то такий захід як «Ректорські контрольні роботи» відчутно втратив популярність (у 2017 році його систематично застосовували 88,6 % закладів). Натомість зросла частка ЗВО, які систематично практикують регулярні опитування студентів стосовно якості роботи конкретних викладачів (у 2017 році їх було 57,7 %).

Рис. 4.3. Ефективність інструментів для отримання інформації стосовно якості викладання (середній бал наданих відповідей)

За уявленнями учасників дослідження, **найбільш ефективними інструментами оцінювання якості викладання** виступають «Оцінювання обсягу та якості розробленого викладачем навчально-методичного забезпечення дисципліни (підручників / посібників, практикумів, тестів тощо)» (середній бал 4,39), «Оцінювання наукової активності викладача (кількість наукових публікацій, участь у наукових конференціях тощо)» (4,25), «Оцінювання позааудиторної активності викладача (проведення олімпіад і конкурсів, керування науковими гуртками тощо)» (4,17). Лише на четвертому місці за ефективністю знаходиться інструмент «Регулярні опитування студентів стосовно якості роботи конкретних викладачів» (4,08). Це цілком збігається з популярністю використання цих інструментів.

Звертає на себе увагу, що оцінювання здійснюється здебільшого на підставі опосередкованих, формальних показників (обсяг методичної чи наукової роботи, кількість підготовлених для участі у конкурсі студентів тощо). Фактично, розвиненої системи інструментів оцінювання власне викладацької майстерності в нашій системі немає. Частковим варіантом вирішення могло б стати оцінювання експертною панеллю з представників менеджменту закладу та «зовнішніх» (стосовно підрозділу викладача, а в ідеалі — стосовно закладу) фахівців.

Рис. 4.4. Ефективність інструментів для отримання інформації стосовно якості викладання: динаміка (% від усіх наданих відповідей з оцінками 4 та 5)

Порівняно з Дослідженням-2017, можна спостерігати доволі виразну зміну в оцінках ефективності окреслених інструментів. Набагато менш популярними стали такі інструменти як «Проведення підсумкового контролю з дисципліни (заліку / екзамену) іншим викладачем» (91,1 % → 53,6 %) та «Ректорські контрольні роботи» (84,6 % → 66,7 %), натомість радикально зросла оцінка інструменту «Оцінювання позааудиторної активності викладача (проведення олімпіад і конкурсів, керування науковими гуртками тощо)» (51,2 % → 83,1 %). В останньому випадку це, імовірно, початок руху в напрямку підтримки навчально-наукової активності студента в рамках розвитку студентоцентрованого підходу.

Оцінки того **як результати застосування окреслених інструментів впливають на корекцію якості викладання** демонструють високу кореляцію з оцінками ефективності цих інструментів. Зокрема, лідером знову виступає оцінювання обсягу та якості розробленого викладачем навчально-методичного забезпечення дисципліни. Загалом присутній певний методичний фетишизм, коли оцінка викладання значною мірою формується під впливом обсягу його методичного забезпечення.

Рис. 4.5. Як результати оцінювання якості викладання впливають на її корекцію (середній бал наданих відповідей)⁹

Якщо порівнювати з результатами Дослідження-2017, можна констатувати незмінність ситуації.

Очевидним **результатом оцінювання якості викладання є запровадження комплексу заходів**, здатних заохотити зусилля кращих та стимулювати до самовдосконалення тих, чий показники є далекими від бажаних. До найбільш системно застосовуваних заклади віднесли «Індивідуальні бесіди керівника з викладачем» (практикують всі заклади, і майже три чверті роблять це систематично), «Формування та оприлюднення рейтингів викладачів» (більшість закладів заявили, що мають таку практику, причому майже у двох третин вона має систематичний характер), «Зобов'язання викладача пройти курси підвищення кваліфікації, тренінги тощо» (майже всі заклади роблять це, і більше половини — систематично). Натомість такий, вочевидь, ефективний інструмент як «Преміювання найкращих викладачів» систематично використовують лише половина закладів (щоправда, вкрай мало закладів заявили, що вони зовсім його не здійснюють). Практично не вдалося побачити позитивну динаміку (порівняно з Дослідженням-2017) у використанні такого дієвого інструменту як «Диференціація заробітної платні залежно від результатів оцінювання» (13,7 % проти 13 % у 2017 році). Практики низки закладів як державного, так і приватного сектору рельєфно показали, що його мотиваційну силу важко переоцінити. Найменш застосовуваним залишається інструмент «Звільнення викладача», який дозволили собі системно практикувати лише 4,9 % закладів, що взяли участь в опитуванні (і майже 40 % взагалі його не застосовують).

⁹ Використовувалася п'ятибальна шкала, де 1 – зовсім не впливають, 2 – радше не впливають, 3 – впливають і не впливають однаковою мірою, 4 – радше впливають, 5 – дуже сильно впливають.

Рис. 4.6. Заходи, які здійснюються у закладах за результатами оцінювання якості викладання (% від усіх наданих відповідей)

Рис. 4.7. Систематичність здійснення заходів за результатами оцінювання якості викладання: динаміка (% від усіх наданих відповідей)

Аналіз оцінок **потенційної ефективності** зазначених інструментів покращення якості **викладання** підтвердив беззаперечне лідерство «Преміювання найкращих викладачів» (середній бал 4,56). На другому місці розташувалася «Індивідуальна бесіда керівника з викладачем» (4,23). Третє й четверте місце зайняли «Формування та оприлюднення рейтингів викладачів» та «Зобов'язання викладача пройти курси підвищення кваліфікації, тренінги тощо» (3,97 та 3,84 відповідно).

Рис. 4.8. Ефективність заходів для підвищення якості викладання (середній бал наданих відповідей)¹⁰

Усвідомлення мотиваційного потенціалу преміювання відчутно дисонує з систематичністю його використання (ефективність цього заходу визнають практично всі заклади, а систематично використовують лише половина). Подібна ситуація і з диференціацією заробітної платні залежно від результатів оцінювання: при тому що ефективною її вважають 65 % закладів, систематично роблять це лише 13,7 %.

Рис. 4.9. Ефективність заходів для підвищення якості викладання: динаміка (% від усіх наданих відповідей з оцінками 4 та 5)

Важливо зафіксувати збереження тенденції до, на загал, не дуже активного використання найбільш ефективних інструментів заохочення якості роботи викладачів. Не можна не звернути увагу на вагоме зростання оцінок ефективності диференціювання зарплати (65 % проти 48 % у 2017 році), що свідчить про поступове усвідомлення необхідності подолання егалітаристського підходу до оплати праці викладачів, яке, однак, не супроводжується реальною практикою.

¹⁰ Використовувалася п'ятибальна шкала, де 1 – зовсім неефективний, 2 – радше неефективний, 3 – ефективний і неефективний однаковою мірою, 4 – радше ефективний, 5 – дуже ефективний.

БЛОК 5. ЯКІСТЬ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Цей блок присвячено з'ясуванню місця програмних результатів навчання як базового показника досягнення успіху освітньої діяльності; аналізу самооцінки закладів вищої освіти стосовно інструментів, які використовуються для оцінювання якості результатів навчання, визначенню їхньої ефективності, доцільності та систематичності вживання; виявленню характеру заходів, що практикуються за результатами оцінювання.

У сучасній освітній моделі в ролі базового показника, за допомогою якого визначається успіх або неуспіх освітньої діяльності, виступає досягнення визначених програмних результатів навчання. Серед **інструментів, які використовуються при оцінюванні якості результатів навчання**, як засвідчили результати опитування, найбільш широко й систематично вживаним є «Проведення внутрішніх замірів знань» (його практикують всі заклади, у т.ч. 83,6 % — систематично). У той же час до зовнішніх замірів знань звертаються систематично 55,2 %, і ще 41 % — несистематично, причому це відбувається головню на рівні рецензування підсумкових робіт студентів. Використання таких важливих показників як «Отримання зворотного зв'язку від організацій і підприємств, на яких працюють випускники» та «Отримання зворотного зв'язку від випускників», на жаль, демонструє, що менше половини закладів (43,2 % та 39,3 % відповідно) використовують їх систематично. Можливо, це свідчить про певну боязнь ЗВО співвіднести сформульовані в освітніх програмах результати навчання з реальними потребами ринку праці й професійними очікуваннями працедавців від носія отриманої формальної кваліфікації.

Рис. 5.1. Інструменти, які використовуються при здійсненні оцінювання якості результатів навчання (% від усіх наданих відповідей)

Серед нечисленних запропонованих закладами власних варіантів інструментів варта уваги хіба що «зовнішня експертиза компетентностей студента».

Впровадження додаткових елементів зовнішнього оцінювання досягнутих результатів навчання дозволило б суттєво об'єктивізувати як сам процес оцінювання, так і його підсумки. Яскравим свідченням цього є висока оцінка ефективності застосування таких інструментів як

«Отримання зворотного зв'язку від організацій і підприємств, на яких працюють випускники» (середній бал 4,31), та «Отримання зворотного зв'язку від випускників» (4,15). Зіставний результат має проведення внутрішніх замірів знань (4,17).

Рис. 5.2. Ефективність інструментів для отримання інформації стосовно якості результатів навчання (середній бал наданих відповідей)¹¹

Подібна ситуація має місце і з відповідями на питання, як результати оцінювання впливають на корекцію якості результатів навчання (див. рис. 5.3).

Рис. 5.3. Як результати оцінювання якості результатів навчання впливають на її корекцію (середній бал наданих відповідей)¹²

Серед найбільш вживаних заходів, які здійснюються у закладі за результатами проведення оцінювання якості результатів навчання, популярними є «Перегляд кадрового складу, що забезпечує викладання на цій освітній програмі» (70,5 % закладів, що взяли участь в опитуванні, задекларували, що роблять це систематично) і «Перегляд доцільності збереження освітньої програми» (66,1 %). Натомість відносно невелика частка ЗВО (19,7 %) систематично вдається до такого заходу як заміна гаранта освітньої програми. Практика акредитаційних експертиз 2019–2020 років показала, що це мало б стати одним з вагомих факторів покращення якості освітньої програми, а відтак — досягнення програмних результатів навчання.

¹¹ Використовувалася п'ятибальна шкала, де 1 – зовсім неефективний, 2 – радше неефективний, 3 – ефективний і неефективний однаковою мірою, 4 – радше ефективний, 5 – дуже ефективний.

¹² Використовувалася п'ятибальна шкала, де 1 – зовсім не впливають, 2 – радше не впливають, 3 – впливають і не впливають однаковою мірою, 4 – радше впливають, 5 – дуже сильно впливають.

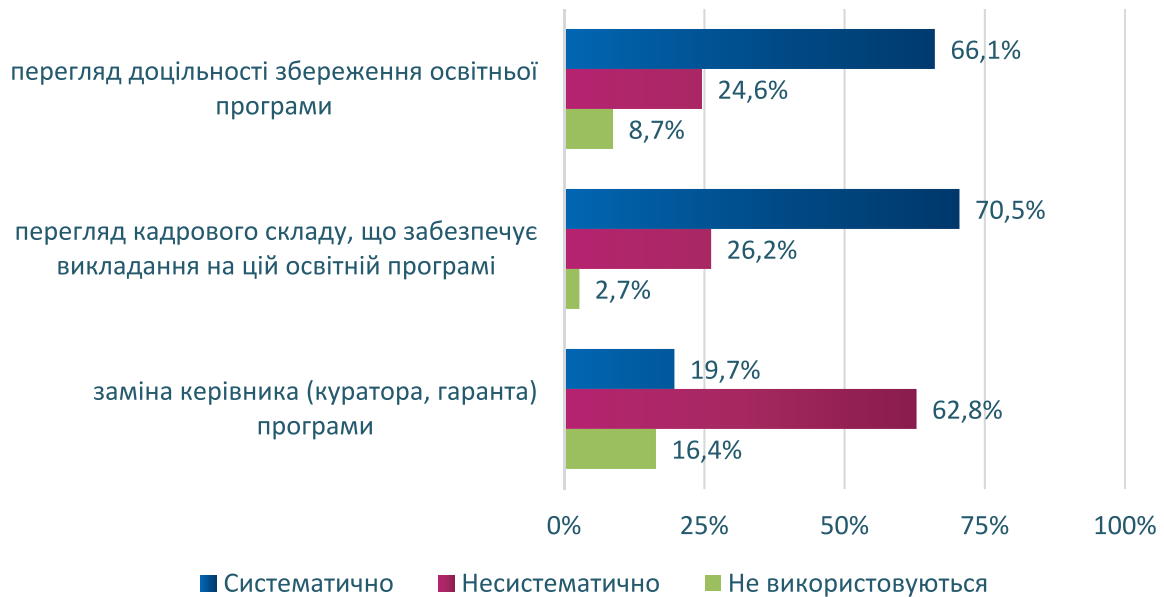

Рис. 5.4. Які заходи здійснюються у закладах за результатами проведення оцінювання якості результатів навчання (% від усіх наданих відповідей)

Серед запропонованих 13 ЗВО власних варіантів цікавим є виразний акцент на перегляді та оновленні змісту освітньої програми.

Якщо порівнювати систематичність вжиття окреслених заходів з 2017 роком, то привертає увагу певне зростання систематичності перегляду доцільності збереження освітньої програми та перегляду кадрового складу, що забезпечує викладання на цій освітній програмі (див. рис. 5.5).

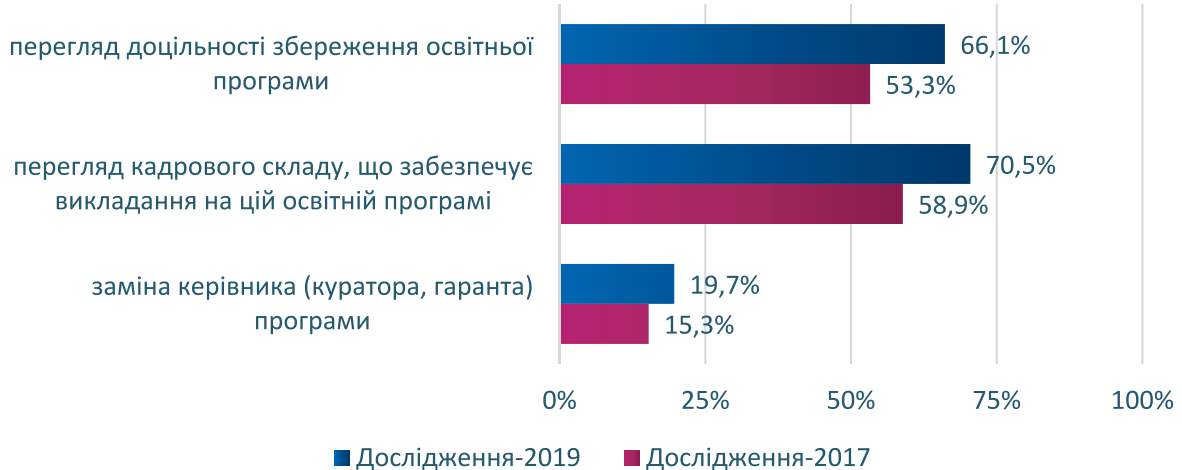

Рис. 5.5. Систематичність вжиття заходів за результатами оцінювання якості результатів навчання: динаміка (% від усіх наданих відповідей)

Переходячи до ефективності цих заходів варто зазначити динаміку зміни порівняно з Дослідженням-2017. Зокрема, зросли оцінки ефективності перегляду доцільності збереження освітньої програми (62,8 % → 81,4 %) та заміни керівника (куратора, гаранта) програми (50,4 % → 68,3 %). Це засвідчує дедалі більшу готовність ЗВО до закриття освітніх програм, що не виправдали себе, та заміни їхніх гарантів як останнього шансу на порятунок цих програм.

Рис. 5.6. Ефективність заходів для підвищення якості результатів навчання (середній бал наданих відповідей)¹³

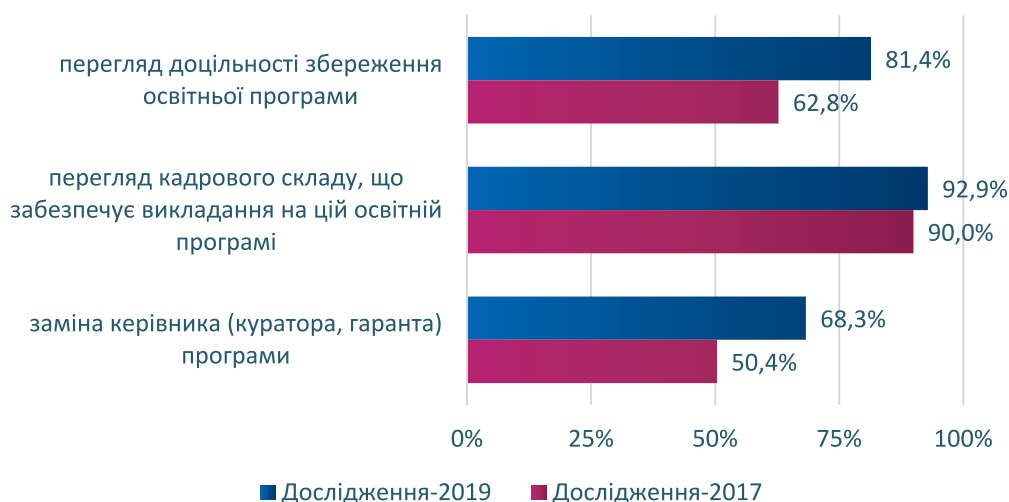

Рис. 5.7. Ефективність заходів для підвищення якості результатів навчання: динаміка (% від усіх наданих відповідей)

БЛОК 6. ЯКІСТЬ РОБІТ ЗДОБУВАЧІВ

Питання цього блоку були орієнтовані на основні інструменти, які застосовуються закладами вищої освіти для оцінювання (перевірки) якості робіт здобувачів; з'ясування значення зовнішнього оцінювання як фактору його об'єктивізації; виявлення ролі антиплагіатної перевірки робіт як елементу досягнення академічної доброчесності.

Як показали результати опитування, **для більшості робіт здобувачів** ключову роль при оцінюванні відіграє думка керівника. Винятком є дипломні (бакалаврські та магістерські) роботи, де вирішальною є оцінка комісії, яка формується під час публічного захисту (див. рис. 6.1). Порівняно з Дослідженням-2017, стрімко зросла роль **антиплагіатної перевірки**: для магістерських робіт — з 14,9% до 84,7%, для бакалаврських робіт — з 10,7% до 64,5%, для курсових — з 8,3% до 35%, для наукових робіт (статей, тез) — з 19,3% до 73,2%, для науково-дослідних робіт — з 9,5% до 55,2%. Поступове потрапляння проблеми академічної доброчесності у фокус суспільної уваги, поява нових відповідних у законодавчому регулюванні, критеріальні

¹³ Використовувалася п'ятибальна шкала, де 1 – зовсім неефективний, 2 – радше неефективний, 3 – ефективний і неефективний однаковою мірою, 4 – радше ефективний, 5 – дуже ефективний.

вимоги Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти зумовили таку небувало швидку і радикальну зміну ситуації (хоча автори свідомі того, що ці цифри потребують додаткової верифікації).

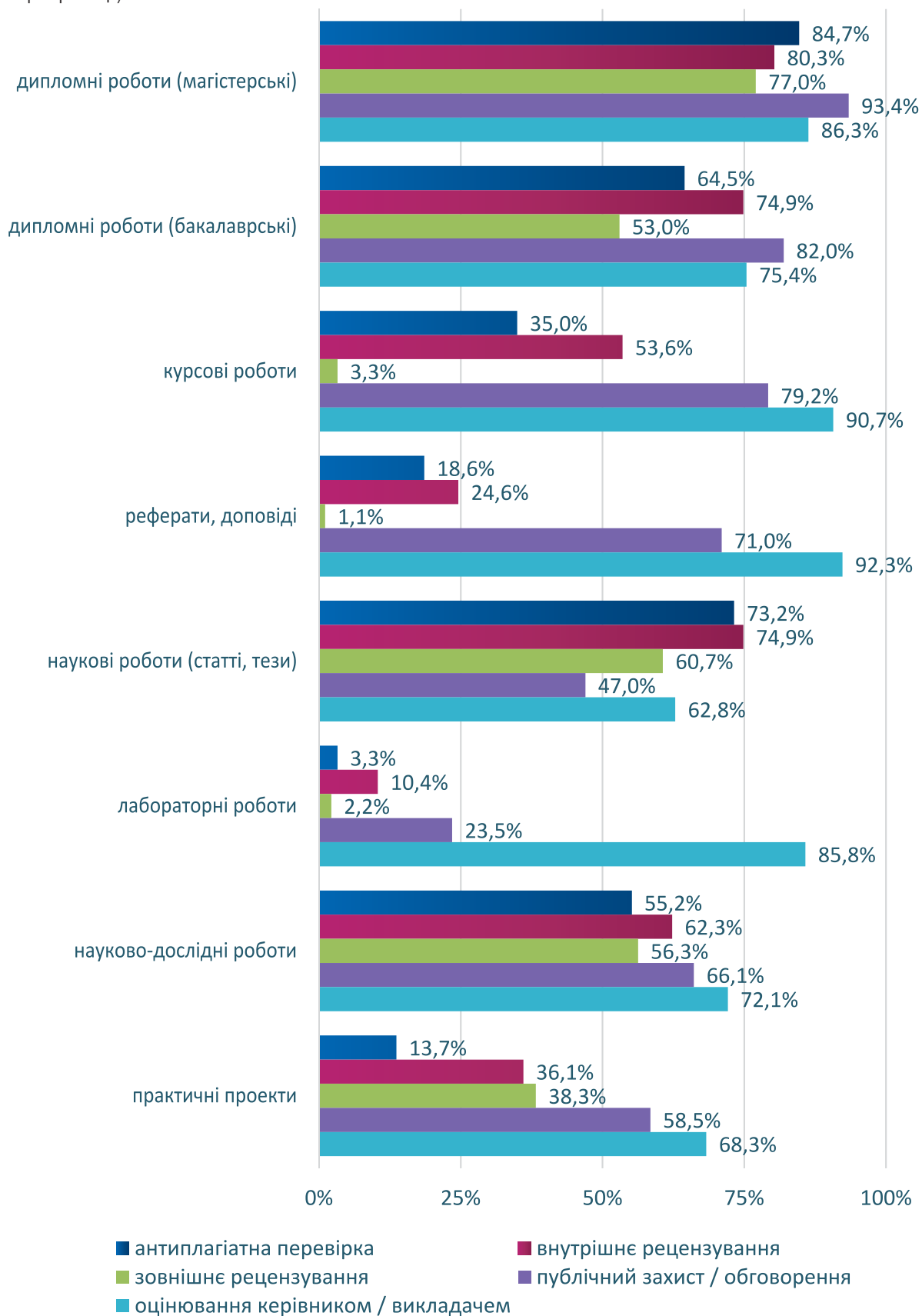

Рис. 6.1. Форми оцінювання (перевірки), які застосовуються до різних видів робіт здобувачів (% від усіх наданих відповідей)

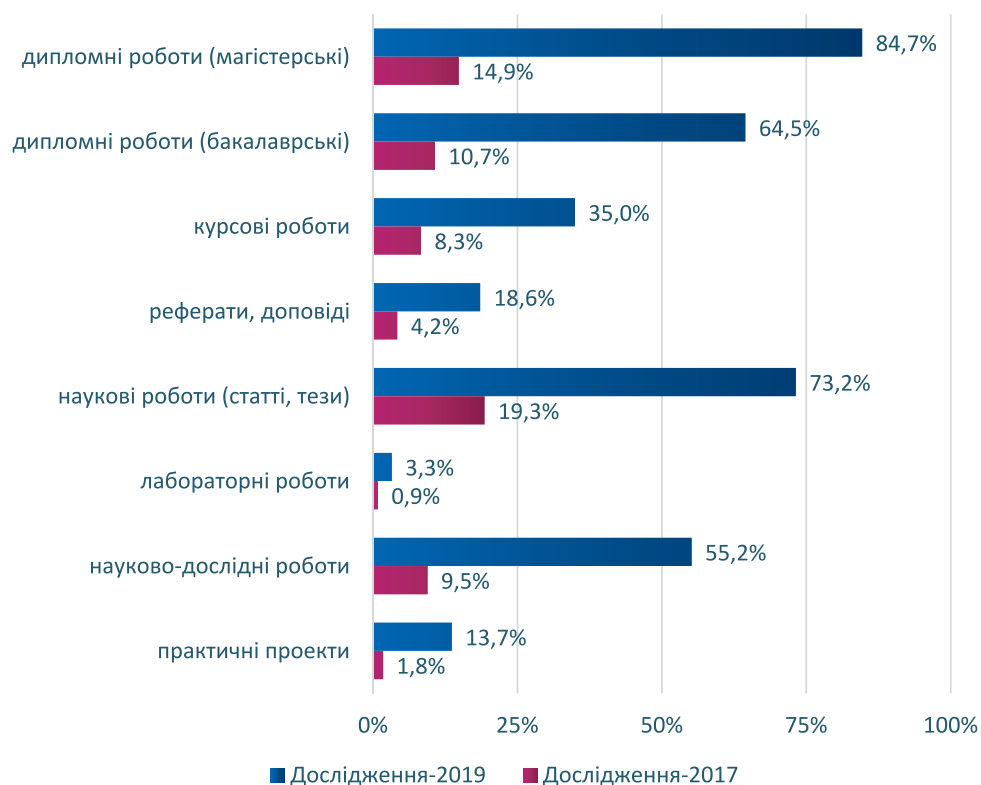

Рис. 6.2. Застосування антиплагіатної перевірки різних видів робіт здобувачів: динаміка (% від усіх наданих відповідей)

Можна також констатувати, що практики зовнішнього оцінювання, які дозволяють суттєво підняти рівень об'єктивності оцінок також отримали значний розвиток: для магістерських робіт — з 10,7 % до 77 %, для бакалаврських робіт — з 6,6 % до 53 %, для наукових робіт (статей, тез) — з 20,2 % до 60,7 %, для науково-дослідних робіт — з 15,5 % до 56,3 %.

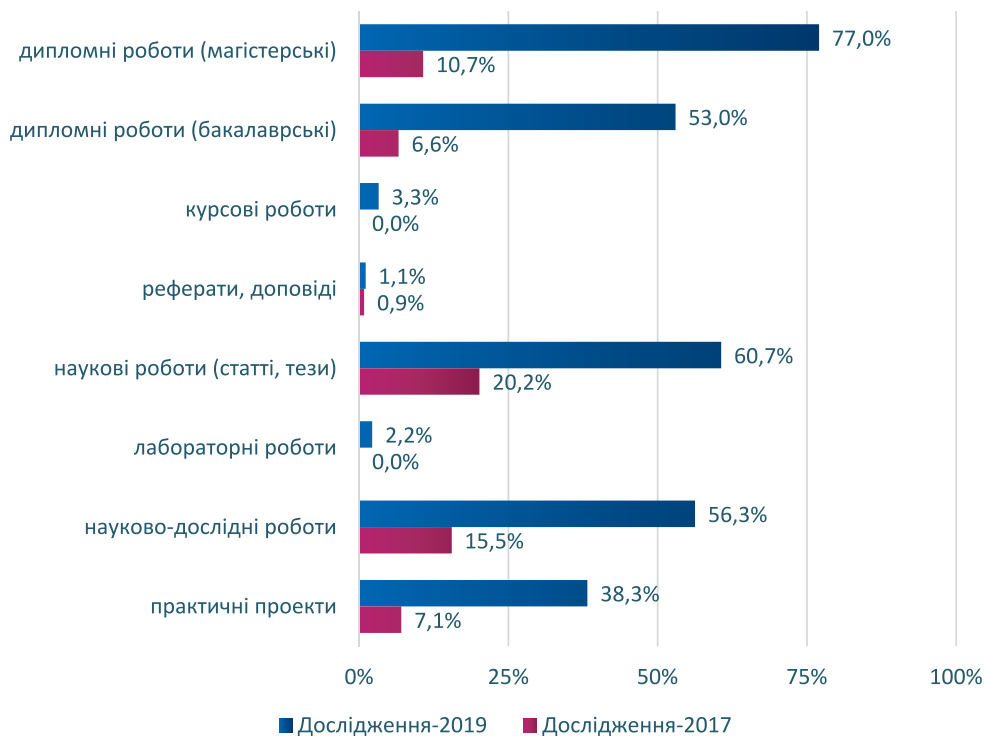

Рис. 6.3. Застосування зовнішнього рецензування різних видів робіт здобувачів: динаміка (% від усіх наданих відповідей)

Наступний рисунок показує, що заклади вважають ефективними всі зазначені інструменти оцінювання робіт здобувачів (див. рис. 6.4). Найвищої оцінки, на їхню думку, заслуговує публічний захист робіт (середній бал 4,74), що показує розуміння важливості й корисності колективного оцінювання. Також високі оцінки здобула антиплагіатна перевірка робіт (4,61). Крім того, цей інструмент продемонстрував впевнене зростання порівняно з 2017 роком (його вважають ефективним 93,4 % закладів, що взяли участь в опитуванні, порівняно з 79,8 % у Дослідженні-2017).

Рис. 6.4. Ефективність інструментів оцінювання/перевірки робіт здобувачів (середній бал наданих відповідей)¹⁴

Рис. 6.5. Ефективність інструментів оцінювання / перевірки робіт здобувачів: динаміка (% від усіх наданих відповідей)

¹⁴ Використовувалася п'ятибальна шкала, де 1 – зовсім неефективний, 2 – радше неефективний, 3 – ефективний і неефективний однаковою мірою, 4 – радше ефективний, 5 – дуже ефективний.

БЛОК 7. ЯКІСТЬ ІНФРАСТРУКТУРИ

У центрі цього блоку питання, що мали на меті окреслити важливість основних компонентів інфраструктури українських університетів як важливої інтегральної частини, що впливає на якість освіти. Зокрема, зібрано самооцінки ЗВО стосовно стану окремих компонентів їхньої інфраструктури та рівня її адаптації до навчання людей з особливими потребами.

Однією з дуже важливих складових забезпечення якості є відповідність сучасним вимогам навчальної та сервісної інфраструктури ЗВО. Оскільки не існує впевненості в тому, що чинні нормативи такої відповідності є належно сучасними, то в цьому дослідженні була зроблена спроба зорієнтуватися на суб'єктивні відчуття закладів стосовно своїх інфраструктурних можливостей забезпечити належний рівень якості надання освітніх послуг.

З урахуванням багаторічного неналежного фінансування цього компоненту, цілком природним є загальне низьке **оцінювання закладами стану різних елементів своєї інфраструктури**. Очікувано найкращий, хоча й далеко не відмінний стан із комп'ютерною технікою (середній бал 4,07) та стан навчальних корпусів (4,04). У відчутно гіршому становищі перебувають лабораторії (3,80), гуртожитки (3,69) та, що викликає певне здивування, територія кампусу (3,60).

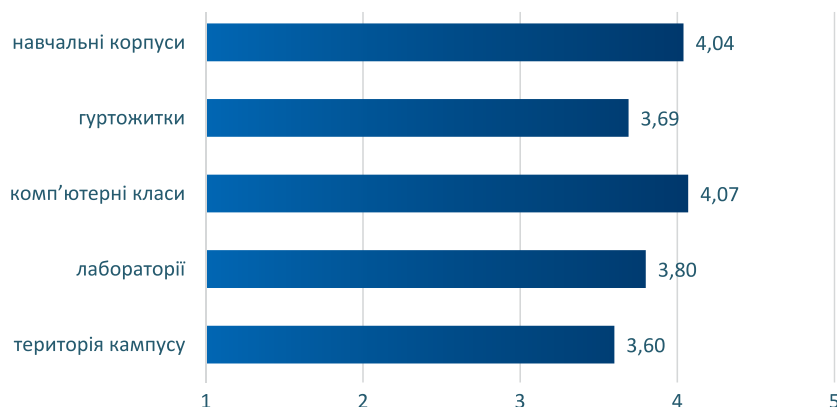

Рис. 7.1. Самооцінки ЗВО стану своєї інфраструктури (середній бал наданих відповідей)¹⁵

Зріз ситуації у закладах різних форм власності показав, що приватні ЗВО схильні давати більш високі оцінки своїй інфраструктурі (від 4 до 4,55), що можна пояснити «синергією» трьох факторів: по-перше, інфраструктура цих закладів була створена головним чином упродовж останніх 15–20 років і є, відповідно, більш сучасною; по-друге, приватні заклади мають суттєво ширші можливості фінансового планування і використання своїх бюджетів; по-третє, як вже зазначалося, цій категорії закладів властиве прагнення демонструвати свої можливості найкращим чином, побоюючись зовнішнього оцінювання. Натомість неочікувано низькими виявилися оцінки інфраструктурного потенціалу (особливо гуртожитків) комунальних закладів (середні бали за трьома компонентами нижчі за 4). Імовірно, це є наслідком фінансування з місцевих бюджетів, які завжди виділяли на це відносно незначні кошти. Хочеться сподіватися, що в ході процесів децентралізації стан справ кардинально зміниться.

Порівняння результатів у ЗВО різної спеціалізації засвідчує кращу (відносно середніх показників) ситуацію у класичних і медичних закладах, і дещо гіршу — в технічних.

¹⁵ Використовувалася п'ятибальна шкала, де 1 – дуже поганий, 2 – радше поганий, 3 – задовільний, 4 – радше добрий, 5 – дуже добрий.

У дослідженні була зроблена спроба ідентифікувати, якою мірою українські університети включилися в процес адаптації своїх приміщень до навчання осіб з інвалідністю. Аналіз показав, що різною мірою та з неоднаковим темпом відповідні заходи здійснюють 85,2 % закладів. Однак лише 7,7 % задекларували повну готовність своєї інфраструктури до виконання цього завдання. Тривожною видається та обставина, що майже 15 % ЗВО взагалі не розпочали цю діяльність (при цьому серед них домінують державні заклади).

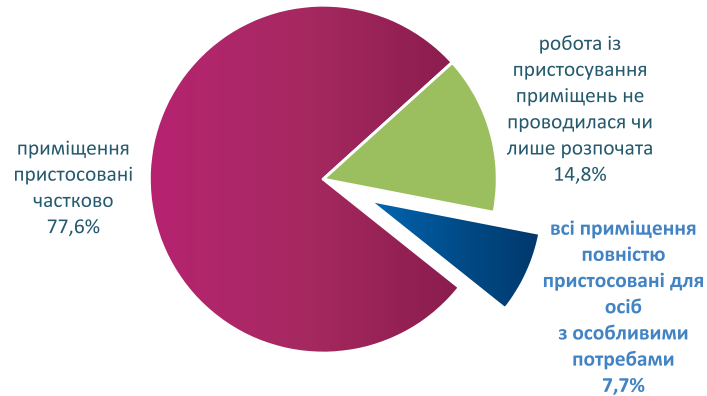

Рис. 7.2. Якою мірою заклади адаптували свої приміщення до навчання людей з інвалідністю

БЛОК 8. СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНІСТЬ

Фокусом цього блоку стало виявлення практичних складових впровадження у вітчизняну вищу освіту засад студентоцентрованого підходу. Серед них акцент було поставлено на присутності механізмів подачі й розгляду скарг студентів у різноманітних проблемних та конфліктних ситуаціях, наявності та формату діяльності в ЗВО особи, якій делеговано контроль за дотриманням прав студентів.

Досягнення належної якості вищої освіти неможливе без реального втілення студентоцентрованого підходу. Опитування дозволило зафіксувати деякі параметри, що характеризують його розповсюдження у вітчизняному освітньому середовищі.

Одним з найбільш показових індикаторів, які вказують на наявність систематичного звернення до думок студентів, є **присутність механізму подачі й розгляду їхніх скарг**. Загалом, 67,2 % закладів, які взяли участь в опитуванні, заявили що у них існує документ, який регламентує процедуру розгляду скарг студентів, і цей документ є публічно доступним. Натомість у чверті закладів чесно визнали, що такого документа у них немає, а 3,3 % ухилилися від відповіді (решта ЗВО дала відповідь, що такий документ є, але доступний лише співробітникам закладу). Ці результати можна інтерпретувати як те, що близько третини закладів вищої освіти не пропонують своїм здобувачам прозорих алгоритмів дій у разі виникнення проблемних ситуацій, віддаючи перевагу їхньому вирішенню в «ручному режимі».

Наступним, не менш цікавим, індикатором є **наявність чи відсутність в навчальному закладі особи, якій делеговано контроль за дотриманням прав студентів у ньому**. Окрема посада такого «освітнього омбудсмена» присутня лише в 8,7 % закладів. Однак, як показав більш детальний аналіз, з цього числа насправді у чотирьох закладах ці обов'язки виконує проректор, і в одному — заступник декана. Відповідно, реально можна говорити про 6 % закладів, що насправді усвідомлюють потребу у такій посаді.

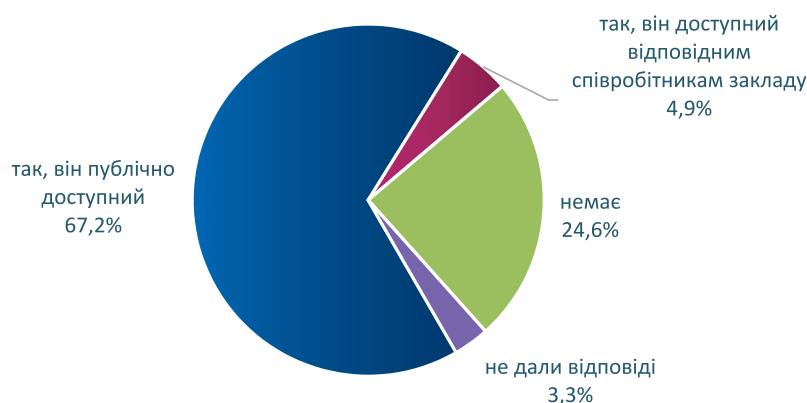

Рис. 8.1. Чи існує в закладі документ, який регламентує процедуру розгляду скарг студентів

Більшість закладів пішла шляхом покладання цих обов'язків на одну з посадових осіб університету. Як правило, це проректори, відповідальні за навчально-виховну роботу, керівники підрозділів, відповідальних за виховну роботу, «профільні» помічники ректора, лідери студентського самоврядування, профспілкових організацій студентів.

Симптоматично, що зберігається досить висока частка закладів, які продовжують не вважати потрібним звертати на це увагу: 27,9% задекларували відсутність у них такої особи, і два заклади не надали відповіді, що, найбільш імовірно, свідчить про те саме.

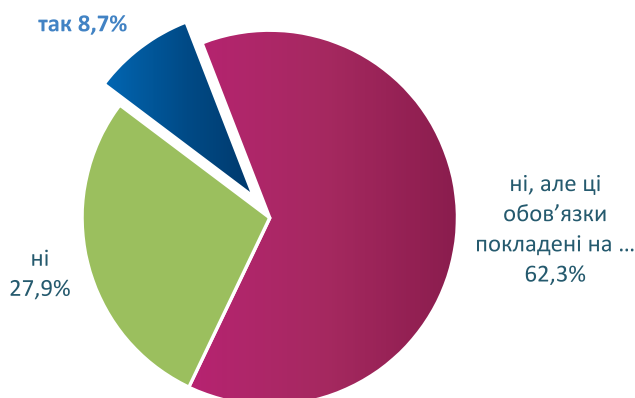

Рис. 8.2. Чи існує в закладі посада «освітнього омбудсмена»

Найбільш цікавим індикатором є **інструменти, що використовуються для одержання зворотного зв'язку від студентів**. До найбільш розповсюджених відносять систематичні опитування студентів, які в останні роки відбуваються переважно в електронному форматі. Як демонструють результати дослідження, такі опитування переважна більшість закладів проводить щосеместрово або щорічно. Певна частина практикують опитування першокурсників і випускників. У фокусі уваги таких опитувань переважно лежить якість роботи викладачів. Також варто сказати, що 8,7% закладів не надали відповідей, що, можливо, свідчить про те, що вони не проводять такі опитування.

Дещо менш популярним інструментом виявилось розміщення «скриньок довіри» — їх мають 79,2% закладів, і ще близько 10% реалізували їх в електронній формі.

Електронні інструменти існують у доволі широкому спектрі форм — від спеціальних адрес електронної пошти різноманітних уповноважених осіб до різного роду онлайн-форм на офіційних сайтах закладів, сторінках факультетів, кафедр, в особистих електронних кабінетах студентів.

II. РЕКОМЕНДАЦІЇ З РОЗВИТКУ ВНУТРІШНІХ СИСТЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ЗВО

Ці рекомендації розроблені на основі «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» 2015 року (ESG-2015)¹⁶, Звіту з імплементації Болонського процесу 2018 року¹⁷, Паризького комюніке Конференції міністрів освіти країн Європейського простору вищої освіти 25 травня 2018 р.¹⁸, Звіту Групи високого рівня з питань модернізації вищої освіти Європейській комісії «Підвищення якості викладання та навчання у закладах вищої освіти Європи»¹⁹, матеріалів роботи Bologna Follow-up Group (BFUG), Європейського форуму забезпечення якості (European Quality Assurance Forum, EQAF), Ініціативи ОЕСР «The Assessment of Higher Education Learning Outcomes (AHELO) Feasibility Study», Стратегічної програми європейської співпраці в освіті і навчанні (Education and training 2020, ET 2020) та ін. Також були корисними результати проєктів, реалізованих в Україні, зокрема, проєктів «Towards Trust in Quality Assurance Systems» TRUST (2011–2016 роки), «Quality assurance system in UKRAINE: development on the base of ENQA standards and guidelines» QUAERE (2015–2018 роки), «Простір освітніх ініціатив» Українського католицького університету (2017–2018 роки).

Враховуючи, що наш проєкт реалізується Координатором проєктів ОБСЄ в Україні в рамках підтримки зусиль України з утвердження верховенства права та захисту прав людини, і націлений на розвиток систем внутрішнього забезпечення якості в українських закладах вищої освіти, за його підсумками пропонуються рекомендації, адресовані ЗВО та Національному агентству із забезпечення якості вищої освіти. Окремий блок рекомендацій присвячений перспективам міжуніверситетської співпраці у сфері забезпечення якості. При цьому автори наголошують, що ефективна діяльність з гарантування якості в українських реаліях повинна ґрунтуватися на закладах синергії процесів та механізмів зовнішнього і внутрішнього забезпечення якості. Успіху цієї діяльності має сприяти й інтенсифікація процесів утворення незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти.

2.1. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Рекомендація 1

Сформувати в академічних спільнотах закладів вищої освіти усвідомлення того, що забезпечення якості має перетворитися на ключовий пріоритет подальшого розвитку навчальних закладів. Це має бути належним чином відображено в місіях, статутах, стратегіях розвитку закладів, їхніх коротко- і середньотермінових планах роботи. Роль важливого інструмента

¹⁶ Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). К.: ТОВ «ЦС», 2015. 32 с.

¹⁷ The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report. Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2018. 325 p.

¹⁸ ПАРИЗЬКЕ КОМЮНІКЕ. Париж, 25 травня 2018 р.

URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2018/06/06/12/pariscommuniquenuea2018.pdf>

¹⁹ Report to the European Commission on Improving the quality of teaching and learning in Europe's higher education institutions / High Level Group on the Modernisation of Higher Education). 2013, June.

URL: <https://op.europa.eu/o/opportal-service/downloadhandler?identifier=fbd4c2aa-aeb7-41ac-ab4c-a94f6ea9eb1f&format=pdf&language=en&productionSystem=cellar&part=>

вдосконалення практик гарантування якості повинні відігравати результати акредитаційних експертиз освітніх програм. Турбота про якість має стати невід’ємною складовою реалізації всіх освітніх, наукових, соціальних функцій ЗВО.

Рекомендація 2

Сформувати в кожному ЗВО чітку, логічно пов’язану систему політик і процедур, які визначатимуть інституційні, організаційні, кадрові складові менеджменту якості. Ця система повинна, з одного боку, ґрунтуватися на спільних підходах, вироблених в Європейському просторі вищої освіти, враховувати вітчизняну нормативну базу, створену МОН, НАЗЯВО тощо, а з іншого — базуватися на специфічних особливостях функціонування кожного конкретного закладу та об’єктивній оцінці його можливостей. Заклади, які вже мають досвід запровадження відповідних політик, мають розуміти, що вони все одно потребують постійного вдосконалення, зокрема, виходячи з набутого досвіду їхньої імплементації.

Рекомендація 3

Взяти до уваги те, що світовий та вітчизняний досвід засвідчує відсутність універсальної моделі побудови систем внутрішнього гарантування якості освіти, і зафіксувати не лише обов’язок кожного закладу створювати таку систему, але й право моделювати її самостійно, виходячи зі своїх реальних потреб та ресурсів, не очікуючи інструктивних вказівок «згори». Загалом, ця система може мати вигляд окремого органу, який централізовано відповідає за забезпечення якості у закладі, або розподіленої структури з такою ж функцією, де відповідальність делегована на рівень факультетів (інститутів) чи перерозподілена між структурними підрозділами закладу.

Рекомендація 4

Підтримати функціонування локальної структури внутрішнього забезпечення якості відповідним кадровим та фінансовим забезпеченням. Перший компонент передбачає ідентифікацію групи людей, які дійсно володіють знанням технологій підвищення якості освітньої діяльності в різних її аспектах та готові до постійного вдосконалення своїх компетентностей в цій царині, їхню відповідну мотивацію та орієнтацію. Другий компонент має бути реалізований за рахунок системного й безперервного інвестування в цей процес необхідних матеріальних ресурсів.

Рекомендація 5

Слабкий розвиток культури якості в українських університетах позбавляє надій на можливість її швидкого вдосконалення за рахунок виключно внутрішніх ресурсів. Сьогодні динамічний розвиток цієї культури неможливий без залучення потенціалу (насамперед інтелектуального) зовнішнього середовища. Нормою повинно стати прагнення навчальних закладів до побудови довгострокових партнерств з визнаними експертними групами, аналітичними й консалтинговими структурами громадянського суспільства, міжнародними інституціями, проєктами і програмами, до пріоритетів діяльності яких відноситься якість вищої освіти, а у майбутньому — із незалежними установами оцінювання та забезпечення якості вищої освіти.

Рекомендація 6

Налагодити механізми перманентного моніторингу функціонування різних елементів систем внутрішнього забезпечення якості як для закладів, які вже мають досвід існування таких систем, так і для закладів, що знаходяться лише на початку їхньої імплементації. Це вимагає постійного вивчення та впровадження новітніх методик та підходів до моніторингу якості, проектного аналізу, процесного підходу, який включає в себе цикл PDCA (Plan–Do–Check–Act), та мислення, заснованого на оцінюванні ризиків.

Рекомендація 7

Необхідно гарантувати публічність та прозорість всіх складових частин процесу внутрішнього забезпечення якості. Цього можна досягти через розміщення у відкритому доступі документів, які регламентують всі стадії та форми взаємодії із закладом студентів, викладачів, дослідників тощо. Особливу увагу слід звернути на запровадження простих та зрозумілих процедур подання та розгляду скарг учасників освітнього процесу та наскрізної транспарентності вирішення кризових ситуацій у закладі.

Рекомендація 8

Вимагає постійної уваги забезпечення зворотного зв'язку як від внутрішніх, так і від зовнішніх стейкхолдерів (у т.ч. у формі періодичних опитувань, анкетувань, обговорень, а також під час проведення акредитаційних експертиз). Отримані оцінки, пропозиції, зауваження, рекомендації повинні стати одним з основних факторів впливу на корекцію практик управління якістю та вдосконалення системи в цілому. Основною, хоча й не єдиною, цільовою групою стейкхолдерів для отримання зворотного зв'язку мають бути студенти та випускники як одержувачі освітніх послуг закладу.

Рекомендація 9

Покласти в основу сучасної технології організації навчання та викладання принцип освітнього партнерства студентів, викладачів та дослідників. Закладам потрібно активно домагатися зменшення ієрархічності та дистанції у відносинах «ЗВО – викладач – студент» та постійного зростання швидкості взаємодій між ними. Крім того, закладам слід посилювати індивідуалізацію навчання, зокрема, через запровадження таких інститутів підтримки здобувачів як тьюторство, менторство, кураторство.

Рекомендація 10

Приділити належну увагу усвідомленню особливостей дистанційного, змішаного, гібридного форматів навчання та нагальності потреби їхнього впровадження у свої практики. Це потребує значної за обсягом адаптації змістового наповнення та методик проведення навчальних занять, озброєння викладачів компетентностями впевненого використання комп'ютерної техніки, сучасних онлайн-комунікаційних інструментів, методик та платформ дистанційного навчання.

Рекомендація 11

У сучасних умовах у процесах започаткування нових та модернізації існуючих освітніх програм повинна мати місце синергія зусиль менеджменту ЗВО, відповідних навчальних підрозділів та стейкхолдерів: з одного боку, повноцінні дослідження запитів ринку праці, потенційних замовників та спонсорів майбутніх програм, координування відповідної діяльності може і має здійснюватися керівництвом закладів; з іншого боку, розуміння перспектив започаткування нової або трансформації діючої програми, виходячи з наявних ресурсів (насамперед кадрових), можливе на рівні відповідних факультетів і кафедр, а також працевлагодів.

Рекомендація 12

Сміливіше практикувати регулярний перегляд переліку своїх освітніх програм, рішення закрити ті з них, існування яких не підкріплене реальними потребами ринку праці та суспільства, а обумовлене «корпоративними» інтересами факультетів/кафедр/викладачів. Справжнім дороговказом мають виступати не лише нерентабельність цих програм, а насамперед негативні відгуки випускників, а також працевлагодів, у яких вони працюють.

Рекомендація 13

Визначити як пріоритетне завдання освітньої діяльності досягнення задекларованих програмних результатів навчання. Для цього зміст та структура освітніх програм повинні бути побудовані таким чином, щоб вони надійно забезпечували отримання здобувачами повного набору обіцяних компетентностей за дотримання законодавчо визначеного обсягу дисциплін вільного вибору.

Рекомендація 14

Сформувати чи модернізувати систему професійного розвитку та тренінгу викладачів, орієнтовану на надання їм знань та вмінь застосовувати технології забезпечення та поліпшення якості, а також зробити це обов'язковим компонентом практики підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників. Сформувати внутрішню систему диференційованого матеріального заохочення зусиль кращих викладачів. Розробити механізм стимулювання до самовдосконалення тих, чия персональна продуктивність є недостатньою. Активно використовувати для цього рейтинги викладачів, ключові показники ефективності (KPI), різні індикатори їхньої навчально-методичної та наукової активності.

Рекомендація 15

Розбудувати інфраструктуру підтримки студентів та випускників. Вона має охопити широкий спектр практик, таких як підтримка навчальної та наукової діяльності студентів, забезпечення розвитку їхніх творчих здібностей, створення можливостей для мобільності, психологічна підтримка студентів, допомога в працевлаштуванні та побудові кар'єри, супровід студентів з інвалідністю та інших вразливих груп студентів (переселенців, сиріт тощо). Всі ці напрями потребують розробки відповідних політик, реалізації тих чи інших специфічних для кожного напрямку комплексів заходів, в окремих випадках — створення спеціальних структурних підрозділів (психологічна служба, центр розвитку кар'єри тощо) та ресурсного забезпечення їхнього функціонування.

Рекомендація 16

Активно стимулювати створення та розвиток міждисциплінарних, трансдисциплінарних освітніх та освітньо-наукових програм. Сформувати середовище заохочення експериментів у цій сфері, побудувати систему їхньої ресурсної підтримки. Налагодити в національному та міжнародному масштабах організацію спільних освітніх програм в партнерстві із іншими ЗВО, науково-дослідними установами. Всебічно сприяти формуванню програм дуального навчання практичного профілю, що реалізуються за участю працедавців.

Рекомендація 17

Забезпечити відповідний до потреб закладу та його стейкхолдерів рівень інтернаціоналізації. Зокрема, активну міжнародну студентську та викладацьку мобільність слід розглядати як впливовий чинник підвищення якості вітчизняних освітніх програм. Сприяти інтеграції ЗВО (як на інституційному, так і на індивідуальному рівнях) у міжнародний простір наукового дослідження. Започатковувати в закладі повноцінні іншомовні (насамперед англomовні) освітні та освітньо-наукові програми.

Рекомендація 18

Всіляко підтримувати утвердження нового академічного етосу, прийняття академічною спільнотою цінностей, норм, традицій, практик академічної доброчесності, побудову внутрішніх механізмів і процедур протидії девіантній суспільній поведінці в закладах вищої освіти. В цих умовах обов'язковим стандартом має стати реальне зовнішнє рецензування та антиплагіатна перевірка всіх випускних кваліфікаційних робіт, наукових праць, включаючи дисертації. Запровадити практику peer review наукових публікацій у фахових виданнях ЗВО.

Рекомендація 19

Сфокусувати зусилля на активній модернізації інфраструктури ЗВО, поставивши в центр уваги обладнання науково-дослідних лабораторій, створення університетських інформаційних мереж, розвиток студентських сервісних структур. Забезпечити реальний доступ дослідників та здобувачів до центрів спільного використання унікального наукового обладнання. Визначити як пріоритетне завдання приведення стану кампусів, зокрема, гуртожитків, до того рівня комфорту, який мають сучасні європейські університети.

Рекомендація 20

Зробити загальнозживаним системне використання вітчизняними закладами вищої освіти таких інструментів зовнішнього оцінювання як освітній аудит, евалюація та акредитація міжнародними агенціями і незалежними вітчизняними установами оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, бенчмаркінг. Це дозволить суттєво розширити спектр істотних факторів, що впливають на оцінки, підвищити їхню об'єктивність, залучити кращий світовий та регіональний досвід. Саме застосування цих інструментів не дасть системі й надалі залишатися «замкненою в собі», орієнтуючись лише на внутрішні оцінки, та культивувати самозаспокоєність та ілюзії особливої специфіки.

Рекомендація 21

Усвідомлюючи роль та потенціал незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, ЗВО повинні активно сприяти їхньому створенню, надавати матеріальну, організаційну та моральну підтримку. Крім цього, ЗВО слід сприяти перетворенню згаданих установ на «акумулятори», «ретранслятори» кращих практик і центри вироблення оптимальних локальних та регіональних рішень, корисних для окремих груп закладів. Утворення мережі таких установ дозволить раціоналізувати діяльність Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та позбавить його вимушеної ролі монополіста.

2.2. РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОМУ АГЕНТСТВУ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Рекомендація 1

З огляду на ініціативну роль Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти в імплементації інноваційних акредитаційних процедур, доцільно рекомендувати йому приділити особливу увагу налагодженню дієвої комунікації із академічною спільнотою в цілому, а не лише з тією її частиною, яка залучена до акредитаційних експертиз. У цій ситуації ключовим стає забезпечення ефективного зворотного зв'язку з навчальними закладами стосовно їхньої реакції на організаційні, методичні, фінансові рішення Агентства, пов'язані з акредитаціями. Окремої уваги потребує обов'язкове впровадження дієвих інструментів верифікації відомостей, які надають заклади.

Рекомендація 2

Основою для вдосконалення роботи Агентства має стати глибокий багатфакторний аналіз змістових та процедурних складових частин акредитаційних експертиз, який має уможливити виявлення системних проблем у забезпеченні якості освітнього процесу у ЗВО, здійснення постійної корекції методики проведення акредитаційних процедур, виявлення складнощів на різних рівнях розгляду акредитаційних справ, а також створювати ґрунт для пошуку оптимальних варіантів потрібних рішень.

Рекомендація 3

Побудувати багаторівневу систему перспективної підготовки та професійного розвитку основних учасників акредитаційного процесу (гарантів освітніх програм, експертів, членів галузевих експертних рад, членів Національного агентства, співробітників його секретаріату), яка б функціонувала на постійній основі. Конче необхідним вбачається включення в цей процес, в ролі тренерів, носіїв кращих міжнародних практик оцінювання освітніх програм та інституційної спроможності навчальних закладів в цілому.

Рекомендація 4

Сформулювати рекомендації щодо оцінювання освітньо-наукових програм, визначити параметри, за якими має здійснюватися оцінювання освітнього й наукового компонентів таких

програм, окреслити вимоги до визначення мінімально достатнього для захисту дисертації наукового доробку, модель захисту, яка відповідає кращим сучасним світовим практикам.

2.3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО МІЖУНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СПІВПРАЦІ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ

Активне обговорення результатів Дослідження-2017 на різних майданчиках академічних центрів країни засвідчило зростаючий інтерес представників багатьох закладів вищої освіти до створення дискусійного форуму з проблем розвитку локальних систем управління якістю. Проявом цього стала спільна ініціатива семи українських університетів провести у квітні 2019 року круглий стіл «Внутрішні системи забезпечення якості в українських університетах: побудова, функціонування, проблеми розвитку», який став маніфестацією їхнього прагнення до організації спільної діяльності у сфері менеджменту якості вищої освіти. Ця ініціатива викликала чималий інтерес та бажання інших українських ЗВО приєднатися до неї.

Висловлені тоді й пізніше ідеї та пропозиції дозволяють сформулювати такі рекомендації:

Рекомендація 1

Використати інформаційний та комунікаційний потенціал онлайн-інструментів. Зокрема, це може бути створення спеціального веб-порталу для публікації різних матеріалів, що відображають корисний досвід акторів вітчизняної вищої школи у сфері гарантування якості та вирішення проблем імплементації систем внутрішнього забезпечення якості. Як потенційні варіанти можуть бути також обговорені «Портал забезпечення якості вищої освіти» (portal.dovira.eu), створений в рамках проєкту TRUST, та веб-сайт МБФ «Міжнародний фонд досліджень освітньої політики» (www.edupolicy.org.ua). Крім того, для оперативної діяльності (спілкування, обговорень тощо) слід активно використовувати соціальні мережі.

Рекомендація 2

Продовжуючи ініціативу закладів, які є піонерами у розбудові мережі співпраці у сфері вдосконалення якості, практикувати регулярне проведення експертних семінарів, круглих столів, конференцій, присвячених найбільш гострим і актуальним проблемам гарантування якості у вітчизняних ЗВО. Такі заходи мали б акцентувати увагу не лише на кращих вітчизняних і міжнародних практиках, а й на аналізі повчального досвіду невдалих експериментів та проєктів у цьому напрямі.

Рекомендація 3

Усіляко заохочувати університети до створення різноманітних проєктів, орієнтованих на формування галузевих, регіональних об'єднань ЗВО, зацікавлених у поглибленій співпраці та проведенні досліджень і експериментів з побудови більш ефективних моделей управління якістю. Такі ініціативи дозволили б отримати певний набір специфічних практик, адаптованих до потреб різних груп закладів та апробувати їх, мінімізувавши небажані ризики.

ДОДАТКИ

А. ПЕРЕЛІК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ЩО ВЗЯЛИ УЧАСТЬ В ОПИТУВАННІ, ЗА ФОРМОЮ ВЛАСНОСТІ²⁰

Державні

1. Академія Державної пенітенціарної служби
2. Бердянський державний педагогічний університет
3. Білоцерківський національний аграрний університет
4. Буковинський державний медичний університет
5. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
6. Вінницький національний аграрний університет
7. Вінницький національний технічний університет
8. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
9. Горлівський інститут іноземних мов Донбаського державного педагогічного університету
10. Державний університет «Житомирська політехніка»
11. Державний університет інфраструктури та технологій
12. Дніпровський державний аграрно-економічний університет
13. Дніпровський державний технічний університет
14. Дніпровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна
15. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
16. Дніпропетровська медична академія
17. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
18. Донбаська національна академія будівництва і архітектури
19. Донбаський державний педагогічний університет
20. Донецький національний технічний університет
21. Донецький національний університет імені Василя Стуса
22. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
23. Житомирський національний агроекологічний університет
24. Запорізький державний медичний університет
25. Запорізький національний університет
26. Івано-Франківський національний медичний університет
27. Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
28. Ізмаїльський державний гуманітарний університет
29. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
30. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
31. Київський національний лінгвістичний університет
32. Київський національний університет будівництва і архітектури
33. Київський національний університет імені Тараса Шевченка
34. Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого
35. Київський національний університет технологій та дизайну
36. Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

²⁰ У цьому та наступному додатку назви ЗВО подані такі, якими вони були на момент проведення опитування.

37. Криворізький державний педагогічний університет
38. Криворізький національний університет
39. Луганська державна академія культури і мистецтв
40. Луганський державний медичний університет
41. Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка
42. Луганський національний аграрний університет
43. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
44. Луцький національний технічний університет
45. Львівська національна академія мистецтв
46. Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка
47. Львівський державний університет внутрішніх справ
48. Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського
49. Львівський інститут економіки і туризму
50. Львівський національний аграрний університет
51. Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
52. Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького
53. Львівський національний університет імені Івана Франка
54. Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
55. Льотна академія Національного авіаційного університету
56. Маріупольський державний університет
57. Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
58. Миколаївський національний аграрний університет
59. Мукачівський державний університет
60. Національна академія внутрішніх справ
61. Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
62. Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
63. Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика
64. Національна металургійна академія України
65. Національна музична академія України імені П. І. Чайковського
66. Національний авіаційний університет
67. Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»
68. Національний лісотехнічний університет України
69. Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
70. Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
71. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
72. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
73. Національний транспортний університет
74. Національний університет «Запорізька політехніка»
75. Національний університет «Кієво-Могилянська академія»
76. Національний університет «Львівська політехніка»
77. Національний університет «Одеська морська академія»
78. Національний університет «Острозька академія»

79. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
80. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
81. Національний університет біоресурсів і природокористування України
82. Національний університет водного господарства та природокористування
83. Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
84. Національний університет фізичного виховання і спорту України
85. Національний університет харчових технологій
86. Національний фармацевтичний університет
87. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
88. Одеська державна академія будівництва та архітектури
89. Одеська державна академія технічного регулювання та якості
90. Одеська національна академія харчових технологій
91. Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової
92. Одеський державний екологічний університет
93. Одеський державний університет внутрішніх справ
94. Одеський національний морський університет
95. Одеський національний політехнічний університет
96. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
97. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського
98. Подільський державний аграрно-технічний університет
99. Полтавська державна аграрна академія
100. Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
101. Приазовський державний технічний університет
102. Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
103. Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
104. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
105. Рівненський державний гуманітарний університет
106. Сумський державний університет
107. Сумський національний аграрний університет
108. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
109. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
110. Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
111. Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського
112. Тернопільський національний економічний університет
113. Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського
114. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
115. Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
116. Ужгородський національний університет
117. Українська інженерно-педагогічна академія
118. Українська медична стоматологічна академія
119. Український державний університет залізничного транспорту
120. Український державний хіміко-технологічний університет
121. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
122. Університет банківської справи
123. Університет державної фіскальної служби України

124. Університет митної справи та фінансів
125. Харківська державна академія культури
126. Харківська державна зооветеринарна академія
127. Харківський національний автомобільно-дорожній університет
128. Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва
129. Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
130. Харківський національний медичний університет
131. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
132. Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка
133. Харківський національний університет будівництва та архітектури
134. Харківський національний університет внутрішніх справ
135. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
136. Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського
137. Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
138. Харківський національний університет радіоелектроніки
139. Херсонська державна морська академія
140. Херсонський державний аграрний університет
141. Херсонський державний університет
142. Херсонський національний технічний університет
143. Хмельницький національний університет
144. Центральноукраїнський національний технічний університет
145. Черкаський державний технологічний університет
146. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
147. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
148. Чернігівський національний технологічний університет
149. Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Приватні

1. Арт академія сучасного мистецтва імені Сальвадора Далі
2. Бердянський університет менеджменту і бізнесу
3. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
4. Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
5. IT STEP Університет
6. Київський міжнародний університет
7. Класичний приватний університет
8. Кропивницький інститут державного та муніципального управління
9. Львівський торговельно-економічний університет
10. Львівський університет бізнесу та права
11. Міжнародна академія екології та медицини
12. Міжнародний гуманітарний університет
13. Міжрегіональна Академія управління персоналом
14. Національна академія управління (ПрАТ)
15. Полтавський університет економіки і торгівлі
16. Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

17. Український католицький університет
18. Університет економіки та права «КРОК»
19. Університет імені Альфреда Нобеля
20. Університет Короля Данила
21. Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»
22. Харківський міжнародний медичний університет

Комунальні

1. Дніпровська академія неперервної освіти
2. Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки
3. Житомирський медичний інститут
4. Київська Академія мистецтв
5. Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв
6. Київський університет імені Бориса Грінченка
7. Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка
8. Львівська медична академія імені Андрея Крупинського
9. Харківська гуманітарно-педагогічна академія
10. Херсонська академія неперервної освіти
11. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
12. Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія

Б. ПЕРЕЛІК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ЩО ВЗЯЛИ УЧАСТЬ В ОПИТУВАННІ, ЗА МАКРОРЕГІОНАМИ

Західний регіон

1. Буковинський державний медичний університет
2. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
3. Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
4. Івано-Франківський національний медичний університет
5. Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
6. ІТ СТЕП Університет
7. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
8. Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка
9. Луцький національний технічний університет
10. Львівська медична академія імені Андрея Крупинського
11. Львівська національна академія мистецтв
12. Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка
13. Львівський державний університет внутрішніх справ
14. Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського
15. Львівський інститут економіки і туризму

16. Львівський національний аграрний університет
17. Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
18. Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького
19. Львівський національний університет імені Івана Франка
20. Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
21. Львівський торговельно-економічний університет
22. Львівський університет бізнесу та права
23. Мукачівський державний університет
24. Національний лісотехнічний університет України
25. Національний університет «Львівська політехніка»
26. Національний університет «Острозька академія»
27. Національний університет водного господарства та природокористування
28. Подільський державний аграрно-технічний університет
29. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
30. Рівненський державний гуманітарний університет
31. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
32. Тернопільський національний економічний університет
33. Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського
34. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
35. Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
36. Ужгородський національний університет
37. Український католицький університет
38. Університет Короля Данила
39. Хмельницький національний університет
40. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
41. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Центральний регіон

1. Академія Державної пенітенціарної служби
2. Арт академія сучасного мистецтва імені Сальвадора Далі
3. Білоцерківський національний аграрний університет
4. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
5. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
6. Вінницький національний аграрний університет
7. Вінницький національний технічний університет
8. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
9. Державний університет «Житомирська політехніка»
10. Державний університет інфраструктури та технологій
11. Донецький національний університет імені Василя Стуса
12. Житомирський медичний інститут
13. Житомирський національний агроекологічний університет
14. Київська Академія мистецтв

15. Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв
16. Київський міжнародний університет
17. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
18. Київський національний лінгвістичний університет
19. Київський національний університет будівництва і архітектури
20. Київський національний університет імені Тараса Шевченка
21. Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого
22. Київський національний університет технологій та дизайну
23. Київський університет імені Бориса Грінченка
24. Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
25. Кропивницький інститут державного та муніципального управління
26. Луганська державна академія культури і мистецтв
27. Льотна академія Національного авіаційного університету
28. Міжнародна академія екології та медицини
29. Міжрегіональна Академія управління персоналом
30. Національна академія внутрішніх справ
31. Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
32. Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
33. Національна академія управління (ПрАТ)
34. Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика
35. Національна музична академія України імені П. І. Чайковського
36. Національний авіаційний університет
37. Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
38. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
39. Національний транспортний університет
40. Національний університет «Києво-Могилянська академія»
41. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
42. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
43. Національний університет біоресурсів і природокористування України
44. Національний університет фізичного виховання і спорту України
45. Національний університет харчових технологій
46. Полтавська державна аграрна академія
47. Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
48. Полтавський університет економіки і торгівлі
49. Сумський державний університет
50. Сумський національний аграрний університет
51. Східноєвропейський університет економіки і менеджменту
52. Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського
53. Українська медична стоматологічна академія
54. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
55. Університет банківської справи
56. Університет державної фіскальної служби України
57. Університет економіки та права «КРОК»
58. Центральноукраїнський національний технічний університет

59. Черкаський державний технологічний університет
60. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
61. Чернігівський національний технологічний університет

Південний регіон

1. Бердянський державний педагогічний університет
2. Бердянський університет менеджменту і бізнесу
3. Дніпровська академія неперервної освіти
4. Дніпровський державний аграрно-економічний університет
5. Дніпровський державний технічний університет
6. Дніпровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна
7. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
8. Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки
9. Дніпропетровська медична академія
10. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
11. Запорізький державний медичний університет
12. Запорізький національний університет
13. Ізмаїльський державний гуманітарний університет
14. Класичний приватний університет
15. Криворізький державний педагогічний університет
16. Криворізький національний університет
17. Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
18. Миколаївський національний аграрний університет
19. Міжнародний гуманітарний університет
20. Національна металургійна академія України
21. Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
22. Національний університет «Запорізька політехніка»
23. Національний університет «Одеська морська академія»
24. Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
25. Одеська державна академія будівництва та архітектури
26. Одеська державна академія технічного регулювання та якості
27. Одеська національна академія харчових технологій
28. Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової
29. Одеський державний екологічний університет
30. Одеський державний університет внутрішніх справ
31. Одеський національний морський університет
32. Одеський національний політехнічний університет
33. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
34. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського
35. Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
36. Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
37. Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
38. Український державний хіміко-технологічний університет
39. Університет імені Альфреда Нобеля

40. Університет митної справи та фінансів
41. Херсонська академія неперервної освіти
42. Херсонська державна морська академія
43. Херсонський державний аграрний університет
44. Херсонський державний університет
45. Херсонський національний технічний університет
46. Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія
47. Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Східний регіон

1. Горлівський інститут іноземних мов Донбаського державного педагогічного університету
2. Донбаська національна академія будівництва і архітектури
3. Донбаський державний педагогічний університет
4. Донецький національний технічний університет
5. Луганський державний медичний університет
6. Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка
7. Луганський національний аграрний університет
8. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
9. Маріупольський державний університет
10. Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»
11. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
12. Національний фармацевтичний університет
13. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
14. Приазовський державний технічний університет
15. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
16. Українська інженерно-педагогічна академія
17. Український державний університет залізничного транспорту
18. Харківська гуманітарно-педагогічна академія
19. Харківська державна академія культури
20. Харківська державна зооветеринарна академія
21. Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»
22. Харківський міжнародний медичний університет
23. Харківський національний автомобільно-дорожній університет
24. Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва
25. Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
26. Харківський національний медичний університет
27. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
28. Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка
29. Харківський національний університет будівництва та архітектури
30. Харківський національний університет внутрішніх справ
31. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
32. Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського
33. Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
34. Харківський національний університет радіоелектроніки

Відомості про авторів

Тарас Фініков

кандидат історичних наук, президент Міжнародного фонду досліджень освітньої політики, професор Варшавського університету, заступник Міністра освіти і науки України (2009–2010 рр.)

Віталій Терещук

доктор політичних наук, експерт Міжнародного фонду досліджень освітньої політики, аналітик Національного агентства забезпечення якості вищої освіти

Науково-практичне видання

Тарас Фініков, Віталій Терещук

**РОЗВИТОК СИСТЕМ
ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Аналітичний звіт

Підписано до друку 18.12.2020. Формат 60х90 1/8

Папір офсетний. Друк офсетний.

Обл.-вид. арк. 3,62. Тираж 100 прим. Зам. 339.

Видавництво ТОВ «Компанія ВАІТЕ»

01042, м. Київ, вул. Саперне поле, 26, к. 27.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи серія ДК № 2570 від 27.07.2006 р.

